

Begroting Dantumadiel 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Inleiding.....	5
Programmabegroting	
Programma 1: Ynwenner en Bestjoer	11
Programma 2: Mienskip.....	15
Programma 3: Soarch en Wolwêzen.....	18
Programma 4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	23
Programma 5: Wenjen en Omjouwing.....	26
Programma 6: Iepenbiere Romte	30
Algemeine dekkingsmiddels, Overhead, Heffing VPB en Onvoorzien	32
Overhead	34
Heffing VPB	35
Onvoorzien	36
Paragrafen	
Paragraaf lokale heffingen.....	38
Paragraaf weerstandsvermogen	46
Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	51
Paragraaf financiering.....	56
Paragraaf bedrijfsvoering.....	59
Paragraaf Verbonden partijen	64
Paragraaf grondbeleid	79
Paragraaf openbaarheid	82
Financiële begroting	
Geprognotiseerde balans per 31 december	84
De meerjarenbegroting 2024 - 2027.....	85
Vaststellingsbesluit	87

Voorwoord

Hierbij bieden wij u de begroting 2024 aan. Een begroting die sluitend is voor de gehele periode 2024-2027.

Op 1 januari 2024 starten we met een nieuwe zelfstandige ambtelijke organisatie. Een spannende en uitdagende periode, waarin we gezamenlijk de schouders er onder gaan zetten. Het wordt een prachtige uitdaging om een goed draaiende organisatie te realiseren en vooral om de dienstverlening naar onze inwoners en ondernemers goed neer te zetten.

De (financiële) impact van de zelfstandige organisatie en de ontvlechting van de oude samenwerking zijn, met de kennis van nu, verwerkt in de voorliggende begroting.

In deze begroting wordt geïnvesteerd in een leefbare gemeente. Er zijn extra budgetten opgenomen voor het Project Feanwâlden, verduurzaming van gebouwen, investeringen in wegen, speeltuinen en armoedebestrijding. Investeringen die gedaan worden zonder de belastingen te verhogen.

Voor de jaren 2026 en 2027 bestaat er helaas grote onzekerheid over de inkomsten vanuit het Rijk. Het, inmiddels demissionair, kabinet heeft een aanpassing van de financieringssystematiek van gemeenten aangekondigd. De exacte uitwerking is nog niet bekend en zal door een volgende kabinet opgepakt moeten worden.

Ik sluit af met een dankwoord aan een ieder die bij heeft gedragen aan deze sluitende begroting. Een begroting die een gezonde financiële basis vormt, van waaruit er mooie zaken gerealiseerd kunnen worden in en voor de gemeente Dantumadiel.

Het college van Burgermeester en Wethouders,

Rommy Kempenaar
Wethouder Financiën

Inleiding

Resultaat begroting 2024-2027

In de onderstaande tabel ziet u de meerjarige begrotingssaldi zoals deze in de begroting 2024 zijn opgenomen.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Geraamde saldo van baten en lasten per programma						
1: Ynwenner en Bestjoer	-2.896	-5.490	-4.359	-4.368	-4.368	-4.365
2: Mienskip	-2.625	-3.516	-3.493	-2.917	-2.906	-2.815
3: Soarch en Wolwêzen	-21.399	-23.102	-23.118	-22.925	-22.819	-22.798
4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	-471	-511	-629	-438	-413	-382
5: Wenjen en Omjouwing	-563	-1.130	-900	-890	-890	-888
6: Iepenbiere Romte	-3.824	-5.639	-5.411	-5.960	-6.054	-6.058
Algemeine dekkingsmiddels	44.828	45.278	50.148	51.355	47.944	47.784
Overhead	-7.159	-8.591	-12.387	-11.797	-11.449	-10.370
Heffing VPB	-7	0	-12	-12	-12	-12
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	5.884	-2.700	-160	2.046	-967	97
Toevoegingen & onttrekkingen aan reserves						
Toevoegingen aan reserves	-2.838	-771	-563	-418	-418	-418
Onttrekkingen aan reserves	3.992	5.802	4.567	2.212	1.802	430
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.154	5.031	4.004	1.794	1.384	12
Geraamde resultaat	7.039	2.330	3.845	3.840	417	109
Saldo incidentele baten en lasten			-329	-435	-439	-468
Structureel resultaat			3.516	3.405	-22	-359

Het geraamde resultaat wordt gecorrigeerd met incidentele baten en lasten om zo een goed beeld te krijgen van het structurele exploitatiesaldo. Het te corrigeren bedrag bestaat met name uit de onttrekking uit de voorziening riolering. Deze onttrekking wordt gedaan om tot een kostendekkend product riolering te komen.

Structurele positie

De structurele positie van de gemeente zijn jaarlijks terugkerende baten en lasten die opgeteld tot een saldo leiden. Een plus-bedrag betekent een overschot een min-bedrag betekent een tekort. De tekorten moeten opgelost worden door jaarlijks terugkerende baten (inkomsten) te verhogen of door het verminderen van jaarlijks terugkerende lasten (uitgaven). Dat laatste betekent dat er bezuinigd wordt.

Van perspectiefnota naar begroting

Verschillenverklaring

Ten opzichte van de perspectiefnota wijkt de begroting op een aantal onderdelen af. In onderstaande tabel worden de wijzigingen weergegeven.

(x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Resultaat PPN	3.151	2.993	338	281
Begroting 2024	3.845	3.840	417	109
Verschil	694	847	79	-172
<i>Verklaring:</i>				
FUMO	198	198	198	198
Jeugd 18- zonder verblijf	-200	-200	-200	-200
Voorziening riool	344	427	434	444
(Bouw)leges	243	243	243	243
Algemene uitkering (Jeugdzorg)		615	-92	-169
Rente op investeringen		-125	-125	-125
Overige verschillen	109	-311	-379	-563
	694	847	79	-172

FUMO

In de Perspectiefnota was een schatting opgenomen van de impact van de Omgevingswet op de kosten van de FUMO. Inmiddels heeft de FUMO een aangepaste begroting opgesteld inclusief de impact van de Omgevingswet. De kosten van de FUMO vallen € 198.000 lager uit dan de opgenomen schatting.

Jeugdzorg (18- zonder verblijf)

Een algemene ontwikkeling in de Jeugdzorg is dat de kostprijs van de trajecten als gevolg van loonstijgingen oploopt. Daarnaast loopt het aantal cliënten in lichte jeugdzorgtrajecten op en is er een verschuiving zichtbaar van lichte(re) vormen van jeugdhulp naar zwaardere en duurdere vormen.

(Voorziening) Riolering

Bij riolering worden er meer kosten toegerekend aan riolering als gevolg van autonome kostenstijgingen (inflatie) en wijzigingen door de zelfstandige organisatie. Deze hogere lasten worden gedekt door een onttrekking aan de voorziening (en leiden daarmee niet tot een verhoging van de rioolheffing. Dit is in lijn met het gemeentelijk rioleringsplan. In de Perspectiefnota was geen rekening gehouden met een bate vanuit de voorziening, wat een voordeel oplevert voor de verschillenverklaring.

(Bouw)leges

In de Perspectiefnota was uitgegaan van een daling van de (bouw)legesopbrengsten met € 113.000. In de begroting zijn de legesopbrengsten geraamd op basis van het ANG model. Hierdoor stijgen de totale legesopbrengsten met € 130.000. Per saldo levert dit een voordeel van € 243.000 ten opzichte van de Perspectiefnota.

Algemene uitkering (Hervormingsagenda Jeugdzorg)

Rijk en VNG werken al enige tijd aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Onderhandelingen hierover zijn afgerond. Vooruitlopend op de uitkomsten van deze onderhandelingen zijn in de meicirculaire voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van een aanvullende besparing van structureel, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd kunnen worden. Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

Gemeenten mogen in de jaarschijven 2026 en 2027 de middelen zoals die in de Hervormingsagenda zijn afgesproken als structurele en reële raming meenemen in hun meerjarenraming. Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing op de uitgaven in 2025.

Rente op investeringen

In de Perspectiefnota is rekening gehouden met een stijging van de rente naar € 3,4% en is voor de impact daarvan een schatting opgenomen. Bij het definitief doorrekenen in de begroting is de rentestijging € 125.000 hoger uitgevallen dan de schatting in de Perspectiefnota.

Eenmalige positie

Bij de eenmalige positie richten wij ons op de Algemene reserve. De Algemene reserve is onderdeel van het eigen vermogen van een gemeente. Dit eigen vermogen is het saldo van de bezittingen en de schulden op de gemeentelijke balans. De Algemene reserve is de buffer voor het opvangen van risico's en tegenvallers. Bij de beoordeling van de eenmalige positie hanteert Dantumadiel het uitgangspunt dat de minimale omvang van de Algemene reserve op 1 januari 2024 minimaal de benodigde weerstandcapaciteit moet bevatten. Op basis van de laatste actualisatie van NARIS bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit € 1,04 miljoen.

Met betrekking tot de eenmalige positie is in onderstaande tabel de stand van de Algemene reserve van Dantumadiel per 1 januari 2023 als uitgangssituatie genomen. Hierbij is rekening gehouden met de doorlopende verplichtingen en met onttrekkingen en toevoegingen in 2023. De geraamde toevoegingen en onttrekkingen (meerjarig) zijn op dit saldo gemuteerd, zodat er een saldo op basis van rechten en verplichtingen ontstaat. In de bijlagen is een uitsplitsing gemaakt van de vermeerderingen en verminderingen in de Algemene reserve.

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Stand Algemene reserve 1 januari	8.581	11.483	10.015	12.144	14.686
Vermeerderingen	7.412	2.495	4.011	4.007	583
Verminderingen	-4.510	-3.963	-1.882	-1.465	-93
Stand Algemene reserve 31 december	11.483	10.015	12.144	14.686	15.176

De verwachte stand van de algemene reserve eind 2027 is € 1,5 miljoen hoger dan de verwachting in de perspectiefnota. Het verschil wordt veroorzaakt door het hogere begrote resultaat in 2024 en 2025.

Uitgangspunten van de begroting

Uitgangspunt voor het opstellen van de begroting 2024-2027 is de Perspectiefnota. Na vaststelling van de perspectiefnota op 11 juli 2023 zijn er nog diverse mutaties geweest welke van invloed zijn op het begrotingsaldo.

Uitgangspunten bij de begroting 2024-2027

De provincie heeft als toezichhouder een wettelijke plicht om gemeentelijke begrotingen te toetsen op structureel en reëel evenwicht. De toetst vindt eerst plaats op het begrotingsjaar en indien deze niet in evenwicht is, moet aangetoond worden dat het evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf van de meerjarenraming wordt hersteld. Hierbij mag geen sprake zijn van een opschuivend meerjarenperspectief waarbij in de opvolgende begrotingen alleen de laatste jaarschijf sluit. Het is dus belangrijk om het begrotingsjaar structureel in evenwicht te hebben en houden.

Voor het financieel beleid wordt als uitgangspunt genomen dat er ruimte voor nieuw beleid aanwezig is als er een structureel en reëel sluitende begroting is waarbij ook het eerste jaarschijf sluit. Het andere uitgangspunt is dat de algemene reserve van voldoende niveau is.

Algemene financiële uitgangspunten

De algemene technische uitgangspunten bij het opstellen van de begroting 2024 zijn:

- De raming van lasten en baten van bestaand beleid vindt plaats op basis van analyses en niet uitsluitend op basis van inflatie indexering.
- De meicirculaire van het gemeentefonds wordt structureel verwerkt. De september- en december circulaire worden incidenteel voor het lopende jaar en het jaar T+1 verwerkt.
- De raming van gemeentelijke bijdragen aan externe instanties vindt plaats op basis van ervaringscijfers en recente ontwikkelingen.
- Voor de meerjarenbegroting wordt geraamd op basis van constante prijzen.
- Structurele lasten worden gedekt door structurele baten en incidentele baten zijn dekkingsmiddel voor incidentele lasten.
- De algemene reserves en de weerstandscapaciteit voldoen aan normen die zijn gebaseerd op een risicoanalyse opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.
- De financierings- en schuldpositie en het kasstroomsaldo voldoen aan de normen van de Economische Monetaire Unie (EMU) en de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF).
- In de begroting wordt ruimte gelaten voor onderhoud van kapitaalgoederen conform de door de raad vastgelegde kwaliteitsniveaus.
- Vrijvallende kapitaallasten van vervangingsinvesteringen met betrekking tot de bedrijfsvoering blijven beschikbaar voor noodzakelijke vervangingen in de bedrijfsvoering.

Technische begrotingsparameters

Bij het opstellen van de begroting wordt uitgegaan van de volgende parameters:

Begrotingsparameter	Aan te houden waarde
Prijseffect bij interne budgetten (m.b.t. de leveringen binnen de gemeente)	Geen vaste aanpassingen, maximaal volgens de prognose van de HCPI (geharmoniseerde consumentenprijsindex) 2023 van het Centraal Planbureau (CPB) in het Centraal Economisch Plan (CEP) van maart 2023: 3,2%.
Prijseffect bij externe budgetten (uitgaven)	Geen vaste indexering, eveneens maximaal volgens CPB-prognose van de HCPI 2023: 3,2%.
Rente % (voor interne verrekeningen: kosten kort geld, rekenrente reserves, kapitaallasten)	Uitgegaan wordt van het volgens BBV-bepalingen berekende omslagpercentage. Voor de berekening van nieuwe kapitaallasten is in afwijking hierop gerekend met het werkelijke rentepercentage April 2023: 3,4%
Cao-loonstijgingspercentage (betreft stijging bovenop periodieke loonstijging)	Loonvoet sector overheid op basis van CBP CEP raming maart 2023: 5,2%.

Uitgangspunten tariefbeleid

In het hiernavolgende schema zijn de uitgangspunten voor de componenten van het tariefbeleid opgenomen.

(Belasting)tarieven	Uitgangspunten
Onroerendezaakbelasting (OZB)	Voor de OZB wordt het volgende uitgangspunt gehanteerd: We bevriezen de inkomsten voor de OZB eenmalig voor 2024.
Afvalstoffenheffing	100% kostendekkend, inclusief de component BTW-compensatie.
Rioolrechten	100% kostendekkend, inclusief de component BTW-compensatie.
Leges	Verhoging tarieven afhankelijk van kostenniveau, berekend op basis van het model opgesteld door de Adviesgroep Nederlandse Gemeenten (ANG-model).
Tarieven sportaccommodaties (binnen- en buitensport)	Gelijkblijvende tarieven ten opzichte van 2023.

Van deze algemene uitgangspunten kan met betrekking tot de OZB-tarieven worden afgeweken op basis van een politieke afweging tussen bezuinigingen op uitgaven voor de burger versus tariefverhogingen voor de burger.

Uitgangspunten beleidsindicatoren

De uniforme set van beleidsindicatoren is voorgeschreven door het BBV. Hierin is aan de gemeenten opgelegd gebruik te maken van een basis set van beleidsindicatoren voor de begroting en de verantwoordingsstukken. Het doel hiervan is om de resultaten van beleidsmatige inspanningen van gemeenten beter inzichtelijk te maken en te kunnen vergelijken met het landelijke gemiddelde.

De set van beleidsindicatoren is ondergebracht bij het betreffende programma binnen de begroting. Een klein aantal beleidsindicatoren welke betrekking hebben op de eigen organisatie worden door de gemeenten zelf ingevuld. Voor de overige beleidsindicatoren dient gebruikt te worden gemaakt van de website www.waarstaatjegemeente.nl. Ook de definities van de diverse beleidsindicatoren worden op deze website nader toegelicht. Voor wat betreft de actualiteit van de maatstaven kunnen grote verschillen bestaan. Het jaar waarover wordt gerapporteerd staat bij de betreffende indicator vermeld.

Ontvlechting

De begroting 2024 is de eerste begroting van de gemeente Dantumadiel na de ontvlechting. Een begroting zonder samenwerkingsbegroting met de gemeente Noardeast-Fryslan. Alle onderdelen van de samenwerkingsbegroting zijn gesplitst. Daar waar de gegevens bekend waren is dit verwerkt op basis van aangeleverde gegevens, maar op andere onderdelen is uitgegaan van de verdeelsleutel. Hierdoor moet de kanttekening bij de begroting gemaakt worden dat de ontvlechting invloed heeft op vele onderdelen in de begroting en dat hier gedurende 2024 mogelijk nog wijzigingen op doorgevoerd moeten worden.

Programmabegroting

Programma 1: Ynwenner en Bestjoer

Waar gaat programma 1 'Ynwenner en Bestjoer' over?

Programmaportefeuillehouder: N.L. Agricola, R. Kempenaar

Inleiding:

Het gemeentebestuur van Dantumadiel gaat voor een sterke autonome en herkenbare gemeente die dichtbij haar inwoners staat. De samenwerking tussen gemeente, inwoners en ondernemers staat daarbij centraal. Het opheffen van de centrumregeling zorgt ervoor dat hier de komende bestuursperiode nog meer de nadruk op komt te liggen. Het gemeentelijke bestuur komt daarmee de komende periode voor een grote uitdaging te staan als het gaat om de opbouw van de nieuwe organisatie en de bijbehorende ontvlechting van gemeente Noardeast Fryslân. De gemeente Dantumadiel gaat zich de komende tijd vol inzetten op de opbouw van een nieuwe eigen organisatie, waarbij Dantumadiel een toegankelijke organisatie wil zijn met focus op klantgerichte dienstverlening welke goed is toegesneden op de toekomst. Dit voortkomend uit de kernwaarde van het coalitieakkoord 'Sosjaal en Tichtby'. Hierbij is de doelstelling om in ieder geval de dienstverlening op het niveau te behouden zoals het nu is en om alle inwoners een passend digitaal of fysiek kanaal te bieden om contact te zoeken met de gemeentelijke organisatie. Belangrijk speerpunt is om rekening te houden met de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Dantumadiel wil inzetten op aantrekkelijk werkgeverschap en talentontwikkeling.

De basis voor een sterke autonome gemeente wordt gevormd door een robuuste financiële positie met oog voor structurele en incidentele kosten. Het opstellen van een toekomstbestendige lange termijn visie van de financiële positie en een overzichtelijke financiële verantwoording zullen hierbij de speerpunten zijn.

Ook veiligheid is een kerntaak van de overheid en in het bijzonder ook van de gemeente. Het realiseren en behouden van een veilige woon- en leefomgeving is een terugkerend en actueel onderwerp en staat daarom altijd hoog op de politieke agenda. Hoewel de gemeente een regierol heeft als het gaat om veiligheid en ook de kaders voor het (integraal) veiligheidsbeleid vaststelt, opereert de gemeente in een speelveld met veel spelers (ketenpartners). Belangrijk is om op de samenwerking te blijven investeren. Tevens zal er verder worden ingezet op het voorkomen en bestrijden van ondermijning in de gemeente. Het gevoel van veiligheid wat wordt ervaren door de inwoners is daarbij een belangrijke maatstaaf.

Onze democratie is een groot goed. Daar is ook in Dantumadiel veel aandacht voor. Het is van belang dat inwoners centraal staan en invloed hebben op en de eigen woon- en leefomgeving. We bieden inwoners heldere kaders voor burgerparticipatie: we geven als overheid ruimte en duidelijkheid.

Doelen	Activiteiten
De dienstverlening op het zelfde niveau behouden ondanks ontvlechting.	
	Klant in Focus Tool gebruiken om de klanttevredenheid voor en na ontvlechting te meten.
	Één loket aanbieden voor dienstverlening richting inwoners en ondernemers voor afhandeling van het grootste gedeelte van de vragen.
	Voor elke inwoner en ondernemer een passend kanaal aanbieden om contact te zoeken met de gemeente (digitaal of fysiek).
Aantrekkelijk werkgever worden in de nieuwe organisatie	
	Traineeships bieden en talent tot bloei laten komen.
	Secundaire arbeidsvoorwaarden aantrekkelijk maken.
	Enthousiasmeren van studenten van de diverse scholen (LBO, MBO, HBO) in de regio.

Doelen	Activiteiten
	Rol voor hogescholen bieden in de opbouw van de organisatie.
	Een werkomgeving creëren waarin werknemers zich kunnen ontplooiën.
Veilige woon- en leefomgeving versterken.	Onderzoek doen naar veiligheidsgevoel in de gemeente om doel SMART te kunnen maken.
	Project veilig buitengebied uitvoering geven (gericht op ondermijning).
	Project bedrijventerreinen (gericht op ondermijning)
	Bibobscan uitvoering geven.
	Signaaltafel bijeenkomsten uitvoering geven.
	Meerjarige visie ontwikkelen op inzet en prioritering toezichthouders publiek domein.
	Voorkomen jeugdoverlast door inzet jeugdboa en stakeholders.
Burgerparticipatie faciliteren waar nodig en te handelen vanuit de ja mits houding.	
	Proces voor participatie verbeteren door duidelijke kaders vast te leggen.
	Memo Contactmomenten in de praktijk brengen.
Robuuste financiële positie behouden zowel incidenteel als structureel	
	Lange termijn visie opstellen financiële situatie.
	Beheersbaar houden van de exploitatiekosten van de organisatie te benchmarken aan de huidige kosten van de centrumregeling.
	Meetbaar maken in samenwerking met financiën (dashboard)

Onderwerp beleidsdocumenten
<i>Dienstverlening</i>
Programmaplan Opbouw Dantumadiel 2024
Visie 'Dantumadiel krijgt het voor elkaar'
<i>Veilige woon en leefomgeving</i>
Veiligheidsagenda Dantumadiel 2020 – 2023: Mei elkoar foar feiligens
Regionaal Beleidsplan Veiligheid Noord-Nederland 2020 – 2023 (Politie)
Beleidsplan Veiligheid 2019 – 2022 (Veiligheidsregio Fryslân)
Samenwerkingsovereenkomst Veiligheidshuis Fryslân
Convenant Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC)
Beleidsregels artikel 13b Opiumwet (2019)
<i>Krachtig en eigentijds bestuur</i>
Raadsakkoord 2022-2026
Coalitieakkoord 'Sosjaal en Tichtby'
Sociaal Economisch Masterplan en Agenda Netwerk Noordoost (ANNO)
<i>Gezond financieel beleid voor de lange termijn</i>
Financiële beleidsdocumenten (begroting, meerjarenraming, jaarrekening en perspectiefnota)

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
Gemeente Dantumadiel Noardeast-Fryslân	Via een centrumregeling en een dienstverleningshandvest is de ambtelijke dienstverlening door Noardeast-Fryslân aan Dantumadiel vastgelegd en daarmee is de

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
	gemeente Noardeast-Fryslân een belangrijke partij bij het realiseren van doelstellingen door alle programma's heen.
Veiligheidsregio Fryslân (VRF), onderdeel veiligheid	Belangrijke partner bij het realiseren van een veilige woon- en leefomgeving.
Vereniging van Friese Gemeenten	De VFG behartigt de belangen voor alle Friese gemeenten, totaal 18.
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	De VNG behartigt de belangen voor alle Nederlandse gemeenten.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2024	8,50	n.v.t.
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2024	8,50	n.v.t.
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2024	886,63	n.v.t.
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2024	5,18	n.v.t.
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2022	3,00	8,00
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2022	0,30	2,30
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2022	2,60	4,60
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2022	0,30	1,40
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2022	2,90	6,00

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Formatie	Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari, uitgedrukt in fte per 1.000 inwoners.	Eigen gegevens
Bezetting	Het gaat hier om het werkelijk aantal fte dat werkzaam is (inclusief boventallige werknemers), dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Het aantal fte wordt uitgedrukt per 1.000 inwoners.	Eigen gegevens
Apparaatskosten	Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.	Eigen begroting
Externe inhuur		Eigen begroting
Verwijzingen Halt	Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	CBS

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Geweldsmisdrijven	Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).	CBS
Diefstallen uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.	CBS

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 1: Ynwenner en Bestjoer

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Bestuur	0	-2.281	-2.281
Dienstverlening	290	-771	-481
Veiligheid	43	-1.640	-1.598
Totalen voor mutaties reserves	332	-4.692	-4.359
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Geraamd resultaat	332	-4.692	-4.359

Programma 2: Mienskip

Waar gaat programma 2 'Mienskip' over?
<p>Programmaportefeuillehouder: L.N. Agricola, R. Kempenaar, G. Wiersma</p> <p>Inleiding: Vitale en levendige dorpen vormen de basis voor verbinding en sociale samenhang in de gemeente. Het is daarom belangrijk initiatieven voor activiteiten en evenementen blijvend te ondersteunen. De gemeente Dantumadiel wil onderzoeken waar de kracht van de inwoners zit en waar inwoners ondersteuning nodig hebben als het gaat om het versterken van de sociale samenhang. Een toekomstbestendige omgeving wordt gevormd door het op peil houden van voorzieningen zoals scholen, winkels en huisartsen. Daarbij wil de gemeente oog hebben voor een inclusieve samenleving, waarin iedereen mee kan doen. Er is extra aandacht voor de jeugd. Het wordt een goed toekomstperspectief geboden als het gaat om de toekomstbestendigheid van onze regio. Het is van belang om kansen te bieden aan de jeugd door goed onderwijs, sport, cultuur te blijven stimuleren.</p>

Doelen	Activiteiten
Sociale samenhang behouden en waar nodig en mogelijk versterken.	Onderzoeken waar de kracht van de onze inwoners zit en waar de uitdagingen (mogelijkheden) liggen om te benutten.
	Ondersteunen en versterken van initiatieven uit de lokale samenleving.
	DOM's doorontwikkelen naar structurele werkwijze (dorpsbudgetten).
	Onderzoeken hoe we jongeren kunnen betrekken bij gemeentelijke beslissingen.
	Implementeren van het nieuwe welzijnsbeleid.
De maatschappelijke voorzieningen in de dorpskernen toekomstbestendig, betaalbaar en bereikbaar te maken en waar nodig te verbeteren.	
	Onze sportaccommodaties toekomstbestendig maken (o.a. vervangen in Feanwalden).
	Verenigingen en dorpshuizen ondersteunen bij het toekomstbestendig maken van hun accommodaties.
	Volgens ANNO voorstel pilots met bloeizones in de dorpen ontwikkelen.
	Meer ruimte bieden voor uitdagende speel- en sportvoorzieningen en bewegen in de openbare ruimte.
	Het IHP doorontwikkelen en uitvoering geven aan de planning.
	Actieve financiële inspanning voor financiering brede school in Feanwalden.
In 2025 is het aanbod van culturele activiteiten in Dantumadiel met 10% toegenomen t.o.v. 2022	Onderzoek naar het aanbod van culturele activiteiten om smartdoel te kunnen meten.
	Aanjaagregeling Cultuur beter onder de aandacht van de inwoners brengen.
	Culturele mogelijkheden, zowel actief als passief, voor jongeren vergroten en beter faciliteren (poppodium, festival, jeugdtheater)
	Volwassenfonds sport en cultuur promoten (is nu een pilot, zo mogelijk permanent maken).

Doelen	Activiteiten
	In het kader van preventie sport- en cultuuractiviteiten aanbieden aan jongeren (buurtsporcoaches en jongerenwerkers).
	It organisearjen fan in Fryske wike mei de Anno-gemeenten.
	It organisearjen fan in jierliks werkomkommende aktiviteit yn it basisûnderwiis oangeande it Frysk.
Onze jongeren meer en structureler de kans bieden om hun talenten volledig te ontwikkelen	
	Faciliteren en stimuleren van projecten gericht op talentontwikkeling (zoals het project bouwen aan ambitie).
	Uitvoering geven, evalueren en doorontwikkelen van het 'Project tiid foar aksje, waai mar mei' en project Maatschappelijke Diensttijd.

Onderwerp beleidsdocumenten
<i>Sociale verbondenheid</i>
It is oan jo!
Notitie gebiedsgericht werken Noardeast-Fryslân en Dantumadiel 2019-2022
<i>Voorzieningenniveau</i>
Naar een regionale ontwikkelagenda voor onderwijsvoorzieningen in NO Friesland; Verkennend masterplan huisvesting DDFK
Naar een regionaal voorzieningsverspreidingsmodel in Noordoost Fryslân 2010-2030 (jan. 2014)
Atlas van Noordoost Fryslân Eindrapport (sept. 2015)
Agenda voor onderwijsvoorzieningen in Noordoost Fryslân (2017)
Sport in Dantumadiel: nieuwe rollen nieuwe kansen (2016)
Talentontwikkeling (onderwijs, cultuur)
Kennislab
Integraal Huisvestingsplan onderwijs Dantumadiel

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
Roobol	Verzorgt het openbaar onderwijs zoals beschreven in artikel 46 van de Wet op het primair onderwijs

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Niet-Sporters	%	2020	61,10	49,20

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Niet-Sporters	Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 2: Mienskip

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Vorzieningen	13	-280	-267
Onderwijshuisvesting en -kansenbeleid	191	-2.547	-2.356
Sport	136	-253	-117
Cultuur	0	-752	-752
Totalen voor mutaties reserves	340	-3.832	-3.493
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	1.210	0	1.210
Geraamd resultaat	1.550	-3.832	-2.283

Programma 3: Soarch en Wolwêzen

Waar gaat programma 3 'Soarch en Wolwêzen' over?

Programmaportefeuillehouder: G. Wiersma, K. Wielstra, R. Kempenaar

Inleiding:

De gemeente Dantumadiel vindt het van belang dat iedereen mee kan doen en dat alle inwoners in hun kracht kunnen staan. We willen dat mensen zelfredzaam en samen-redzaam zijn en zelf de regie over hun leven kunnen behouden. Inwoners hebben behoefte aan goede en doeltreffende zorg. De gemeente heeft een sleutelrol als het gaat om informatievoorziening gezinsondersteuning en opvoeding en wil hierin toegankelijk zijn. Met het benutten van sturingsinformatie, een efficiëntere inzet van middelen en innovatie in de bedrijfsvoering willen we de beperkte middelen zo inzetten dat deze maximaal ten goede komen aan inwoners die het nodig hebben om te kunnen participeren in de samenleving. De gemeente Dantumadiel zal extra inzetten op contractmanagement met als doel fraudebestrijding en zelfverrijking in de zorg tegen te gaan. De resultaten hiervan komen ten gunste van armoedebestrijding, begeleiding en sociale activering samen met onze stakeholders (bijvoorbeeld Dokwurk). Daarnaast wordt er extra ingezet op de gevolgen van onze economische situatie zoals energiarmede, schulden en eenzaamheid.

Doelen	Activiteiten
Zelfredzaamheid vergroten van onze zorgbehoefte inwoners.	Onderzoeken hoe we zelfredzaamheid gaan meten.
	Ontwikkelen vrijwilligersvervoer
	Implementatie nieuw welzijnsbeleid (inclusief jongerenwerk) met doarpsomtinkers en doarpsmoetingsplakken.
	Jeugdhulp op scholen verder uitbreiden.
	Inzetten van het gezinsplan bij jeugdhulp
	Meer bewustwording creëren laaggeletterdheid binnen onze organisatie.
	Extra inzet op (digi)taalvaardigheid via bibliotheken.
Aantoonbare verschuiving realiseren van duurdere zorgtrajecten naar goedkopere vormen van zorg.	Onderzoeken wat beïnvloedbare zorgkosten zijn door in gesprek te gaan met betrokken partijen zoals de gebiedsteams. Het doel is om 5% van die beïnvloedbare zorgkosten te reduceren, mede door meer aanbod in - en gebruik van algemene voorzieningen.
	Fraude in WMO en Jeugd actiever bestrijden.
	Opvoedingsondersteuning toegankelijker en laagdrempeliger aanbieden
	Extra inzet op gezonde levensstijl voor volwassenen.
	Vrijtijdsbesteding aanbieden aan jongeren als preventie door middel van sport en cultuur (buurtsportcoaches en jongerenwerkers). + preventieakkoord.
Streven naar een samenleving waarbij iedereen kan participeren ondanks hun financiële positie. Dit willen we bereiken door het vaststellen van het actieplan armoede- en schuldenbeleid waarin we concrete acties opnemen om dit doel te bereiken.	
	Uitvoeren van de acties in het actieplan armoede- en schuldenbeleid, waaronder project Energiearmoede ook een plaats heeft.

Onderwerp beleidsdocumenten
<i>Langer leven in goede gezondheid</i>
Gezondheidsbeleid 2014-2017
<i>Meer maatschappelijke participatie</i>
Kadernota "samen leven, sterk voor elkaar" (2013)
Algemeen deel uitvoeringsplan (2014)
Uitvoeringsplan Participatiewet (2014)
Uitvoeringsplan WMO (2014)
Fan Wearde, mantelzorgbeleid (2016)
"Het nieuwe jongerenwerken DDFK"
Beleid sociaal domein (Wmo, Jeugdwet, Participatiewet) 2018/(2019)
Beleid terugvordering en verhaal, verificatiebeleid en handhavingsbeleid sociaal domein
Herijking Participatiebeleid
Visiedocument wonen en zorg
Visiedocument gebiedsteam (toegang)
Kadernota Welzijnsbeleid 2022 – 2025
<i>Gunstiger opvoedklimaat</i>
Uitvoeringsplan Jeugdwet (2014)
Lokaal actieplan Huiselijk geweld en kindermishandeling

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
Dokwerk	Uitvoering Participatiewet.
Veiligheidsregio Fryslân onderdeel GGD Fryslân	Gezondheidsdienst van de Friese gemeenten ter bevordering van de gezondheidssituatie en leefstijl van inwoners.
Mobiliteitsburo Noordoost Fryslân	De gemeenten: Achtkarspelen, Dantumadiel, Dongeradeel, Ferwerderadiel, Kollumerland c.a., en Tytsjerksteradiel in de regio Noordoost Fryslân en de provincie Fryslân hebben besloten om samen te werken op het gebied van het regionale doelgroepenvervoer en openbaar vervoer, dit om de leefbaarheid in de regio Noord Oost Fryslân te behouden.
Centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân 2018	De centrumgemeente is Leeuwarden. Het doel is de beleidsvoorbereiding ten behoeve van de wettelijke taken op terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie en de inkoop ten behoeve van wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ontwikkeling doelmatig en kwalitatief hoogwaardig te organiseren met de Friese gemeenten.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2021	4,30	2,70
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2021	9,00	20,00
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2021	1,40	1,90
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	2022	430,80	825,40
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2020	1,00	1,00
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2021	5,00	6,00

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2022	70,90	72,20
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2021	2,00	2,00
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2021	382,50	431,20
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	2022	183,10	197,70
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	10,30	13,20
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	1,70	1,20
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2022		0,30
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2022	780,00	700,00

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Absoluut verzuim	Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatieplichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.	DUO
Relatief verzuim	Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend. De periodeaanduiding '2018' staat voor schooljaar '2017/2018'.	DUO
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	Het percentage van het totaal aantal leerlingen van het VO en MBO (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat. De periodeaanduiding "2018" staat voor schooljaar "2017/2018".	Ingrado
Banen	Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.	LISA
Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Kinderen in uitkeringsgezin	Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.	CBS
Werkloze jongeren	Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie. Tot en met 2015 zijn de cijfers van deze indicator afkomstig van het Verwey-Jonker Instituut - Kinderen in Tel. De cijfers vanaf 2016 zijn afkomstig van het CBS.	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
Personen met een bijstandsuitkering	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	CBS
Jongeren met jeugdhulp	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.	CBS

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Jongeren met jeugdreclassering	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.	CBS
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.	GMSD

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 3: Soarch en Wolwêzen

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
WMO (maatschappelijke participatie)	332	-6.908	-6.576
Toegang zorg en ondersteuning (w.o. Gebiedsteam)	0	-157	-157
Inkomensondersteuning	7.166	-8.718	-1.552
Participatie	913	-6.725	-5.812
Jeugdwet	3	-6.901	-6.898
Gezondheid	78	-957	-880
Welzijnswerk	74	-611	-537
Onderwijs (kinderopvang / vve)	447	-1.153	-705
Totalen voor mutaties reserves	9.012	-32.130	-23.118
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	158	0	158
Geraamd resultaat	9.170	-32.130	-22.960

Programma 4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje

Waar gaat programma 4 'Wurk, Bedriuw en Rekreaasje' over?

Programmaportefeuillehouder: , R. Kempenaar

Inleiding

De gemeente Dantumadiel wil bedrijvigheid blijven bevorderen en zorgen voor een gezond recreatie- en ondernemersklimaat. Door middel van de Versnellingsagenda en samenwerking met onze ondernemers streven we naar economische groei. Wij ondersteunen ondernemers daarbij actief bij het aanvragen van de beschikbare subsidies. We werken via diverse beleidsthema's aan een samenleving waarin maatschappelijke waardecreatie centraal staat. Zo willen we als gemeente bijdragen aan het stimuleren van een inclusieve arbeidsmarkt, waarin meer mensen duurzaam aan het arbeidsproces kunnen deelnemen. Daaraan werken we samen met regionale onderwijsinstellingen, buurgemeenten, provincie Fryslân, Dokwurk en werkgevers. Voor onze inwoners, maar ook voor mensen van buiten de gemeente, gaan we recreatieve voorzieningen zoals bijvoorbeeld Eeltsjemar verbeteren. In de positionering van Dantumadiel worden bestaande concepten zoals de Friese Wouden verder uitgebouwd met een lokale invulling.

Doelen	Activiteiten
De arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen zoals praktijkgeschoolde arbeidskrachten, jongeren in een uitkeringssituatie, herintreders en ouderen groeit met 1,5% in de periode van 2023 - 2025.	
	Inzet van het Project meedoen via Dokwurk.
	Als gemeente meer regie houden door de inzet van een accounthouder op de activiteiten Kenniswerkplaats en Kennislab, om een sluitende keten te vormen voor arbeidsbemiddeling en toeleiding.
	Stimuleren en mede organiseren van een traject van leven lang leren in samenwerking met Wurkstart.
	De positie van Dokwurk verstevigen door nog beter in te spelen op de lokale economie en huidige arbeidsmarkt.
Betere samenwerking en aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt realiseren in het kader van de Versnellingsagenda Noordoost Friesland.	
	Doorontwikkeling van wurkstart (leven lang leren).
Koppeling maken tussen uitdagingen op de arbeidsmarkt en duurzaamheid.	
	Projecten stimuleren vanuit de gemeente die zich richten op duurzaamheid, innovatie en arbeidsmarkt.
Vergroten van ondernemerstevredenheid	Meting laten uitvoeren door externe partij (0-meting en eindmeting).
	Conform Convenant Bedrijventerreinen bedrijfskavels aanbieden.
	Betrekken ondernemers bij bereikbaarheid: onderzoek naar nieuwe westelijke Ontsluitingsweg Westereen.
	Afronden detailhandelsvisie.
	In 2025 onderzoek uitvoeren naar behoefte zondagsopenstelling

Doelen	Activiteiten
Groei van de gastvrijheidssector (SMART maken aan de hand van de meting)	Metten en monitoren van verblijf en overnachtingen
	Eeltsjemar toeristisch ontwikkelen.
	Inzetten op branding en marketing.
	Opstellen van een ontwikkelkader.
	Onderzoek naar optimalisatie van fiets- en wandelnetwerk.
	Stimuleren initiatieven van inwoners.

Onderwerp beleidsdocumenten
<i>Bereikbaarheid en ruimte voor bedrijven</i>
Convenant bedrijventerreinen Noordoost Fryslân 2022-2035
ANNO pakt troch ANNO 3 2022-2025 samenwerkingsagenda regio Noordoost Fryslân
<i>Verbeteren detailhandel en structuur</i>
Inventarisatie detailhandel Noordoost Friesland
ANNO pakt troch ANNO 3 2022-2025 samenwerkingsagenda regio Noordoost Fryslân
<i>Meer toekomstbestendige, duurzame en innovatieve bedrijvigheid</i>
Versnellingsagenda; Regiodeal Noordoost Fryslân
<i>Een betere uitstraling als aantrekkelijke en gastvrije gemeenten om te recreëren en te verblijven</i>
ANNO pakt troch ANNO 3 2022-2025 samenwerkingsagenda regio Noordoost Fryslân
Land waar je landt: eropuit in de regio Noordoost Fryslân 2020-2030
Toekomstplan 2020 De Marrekrite
Jaarplan 2018 Stichting Regiomarketing en Toerisme Noordoost Friesland

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
Marrekrite	De Marrekrite behartigt binnen de opgedragen taken de gemeenschappelijke belangen van de colleges, met als doel een evenwichtige en gecoördineerde ontwikkeling van de recreatie in de provincie Fryslân, rekening houdende met de belangen van natuur en landschap.
IJswegencentrale Oostergo	Het organiseren van schaatstochten in de regio bij voldoende ijsdikte.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Funciemenging	%	2022	37,50	53,80
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2022	147,40	174,10

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Funciemenging	De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel banen als woningen.	LISA
Vestigingen (van bedrijven)	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.	LISA

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 4: Werk, Bedrijf en Recreatie

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Economie en werkgelegenheid	0	-413	-413
Recreatie en toerisme	47	-263	-216
Totalen voor mutaties reserves	47	-676	-629
Toevoegingen aan reserves	0	-221	-221
Onttrekkingen aan reserves	446	0	446
Geraamd resultaat	493	-897	-404

Programma 5: Wenjen en Omjouwning

Waar gaat programma 5 'Wenjen en Omjouwning' over?

Programmaportefeuillehouder: G. Wiersma

Inleiding

De gemeente Dantumadiel wil investeren in de toekomst. Het woningtekort en de hoge energieprijzen zijn de grootste uitdagingen op dit gebied. Duurzaam wonen en aanbod van woningen is in korte tijd van groot belang geworden. Dantumadiel wil daarom de regie pakken op het aanbieden van sociale huur- en sociale koopwoningen en daarmee de doorstroom bevorderen en zo veel mogelijk inspelen op de woonbehoefte van onze inwoners. Hierbij wil Dantumadiel creatief en flexibel zijn, en verder kijken dan de traditionele woonvormen. Denk aan actief grondbeleid, kangoeroewoningen en flexibel wonen. Daarnaast dienen procedures versneld te worden om beter te kunnen inspelen op de woonbehoefte van onze inwoners. De nieuwe omgevingswet biedt hier goede kansen en mogelijkheden voor.

Een belangrijke opgave voor de komende periode is om onze lokale samenleving duurzamer te maken. Veel bestaande woningen dienen verduurzaamd te worden. Dantumadiel wil onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om dit aan te pakken en samenwerken met de inwoners. Het opzetten van lokale energiecoöperaties wordt gestimuleerd en we helpen inwoners om hun eigen woning (beter) te isoleren en om energiebesparende middelen toe te passen. Tevens heeft de gemeente een biodivers, ecologisch en duurzaam groenbeleid en wil zij ook de inwoner stimuleren om hier aan bij te dragen. Dantumadiel wil inzetten op het bevorderen van een circulaire economie. Bedrijven worden gestimuleerd en ondersteund om samen te werken aan het omzetten van afvalstromen in grondstofstromen. Er wordt gestreefd naar een reductie van huishoudelijk afval. Er wordt gewerkt aan een 'Plan voor het dorp van de toekomst': een plan dat actief aandacht geeft aan de ambitie om op een innovatieve manier aan de slag te gaan het veranderende klimaat en de energietransitie.

Doelen	Activiteiten
In de komende 4 jaar worden er 200 extra wooneenheden gerealiseerd vanuit sociaal oogpunt naast de bestaande productie, waarbij de gemeente de regierol behoudt.	
	100 woningen realiseren voor starters en lagere inkomens (onder de €250.000).
	75 woningen realiseren voor senioren appartementen of woonhofjes.
	Het vaststellen van beleid over pré mantelzorg-, kangoeroewoningen, flexibel wonen en tiny houses waardoor er ten minste 25 alternatieve woonvormen gerealiseerd kunnen worden.
De kwaliteit en aantrekkelijkheid van de woningvoorraad en woonomgeving verbeteren en te verduurzamen.	Onderzoek doen naar de bestaande kwaliteit van woningen en de mogelijkheden om de bestaande woningvoorraad te verbeteren.
	Faciliteren in het verduurzamen van de bestaande woningen.
	Het maken van dorpsbiografieën.
	Meer aandacht voor groen in (nieuwbouw) wijken en buitenfaciliteiten verbeteren met parken en tuinen.

Doelen	Activiteiten
De doorlooptijd van planvoorbereiding voor ruimtelijke projecten met 40% versnellen.	
	Plan van aanpak opzetten en hier acties op ondernemen.
De hoeveelheid huishoudelijk restafval naar maximaal 100kg per inwoner per jaar in 2025.	
	Inwoners en de mienskip worden betrokken en actief gestimuleerd om zo weinig mogelijk afval te produceren (afvalpreventie) door middel een campagne in de mienskip en op scholen in begin 2023.
	Inwoners en de mienskip worden betrokken en actief gestimuleerd om hun afval zo goed mogelijk te scheiden door middel van middel een campagne in de mienskip en op scholen in begin 2023.
	Samen met burger een plan ontwikkelen voor afvalpreventie en afvalscheiding.
	De bron- en nascheiding van de huishoudelijk afvalinzameling en -verwerking wordt verder ontwikkeld zodat zo veel mogelijk huishoudelijk afval kan worden hergebruikt.
70% van de elektriciteit van de gehele gemeente wordt duurzaam opgewekt in 2030 en een besparing creëren van 1,5% procent energie per jaar.	
	In 2023 een plan 'Dorp van de toekomst' gericht op klimaatverandering en energietransitie, gereed te hebben om de ambitie te kunnen realiseren en hierbij de mienskip bij betrekken.
	Stimuleren van opzetten energie coöperaties.
	Plan op te stellen in 2024 om het maatschappelijk vastgoed te verduurzamen.
	Het realiseren van een gemeentelijk circulair ambachtscentrum waardoor het hergebruik van producten binnen de gemeente optimaal wordt gefaciliteerd. In samenwerking met: <ul style="list-style-type: none"> • Dokwurk; • Kringloopwinkels; • Milieustraten.
De energiearmoede wordt zodanig verminderd dat in 2030 alle inwoners blijvend in hun energiebehoefte kunnen voorzien op basis van een maatschappelijk verantwoord niveau van levensonderhoud.	
	Uitvoering geven aan het project Energiearmoede.

Onderwerp beleidsdocumenten
Wonen
Woonvisie 2021

Onderwerp beleidsdocumenten
Prestatieafspraken
KAW woningmarktmonitor
<i>Duurzaamheid</i>
RES
Transitievisie warmte
<i>Ruimtelijke kwaliteit / RO / bouwen</i>
Structuurvisie Dantumadiel
Beeldkwaliteitsplannen
Welstandsnota
Bestemmingsplannen

Onderwerp reguliere activiteiten
<i>Wonen</i>
Woningbouwprogrammering
Voorbereiden prestatieafspraken woningbouwcorporaties
Adviseren in ruimtelijke processen en procedures
Subsidieadviezen
Adviseren bij herstructureringsopgaven
<i>Duurzaamheid</i>
Adviseren andere disciplines
<i>Ruimtelijke kwaliteit / RO / bouwen</i>
Eigen gemeentelijke ruimtelijke opgaven begeleiden
Ruimtelijk adviseren in omgevingsvergunningprocedures
Opstellen en beoordelen ruimtelijke onderbouwingen
Begeleiden omgevingsvergunning- en bestemmingsplanprocedures

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	De FUMO is de Friese vertaling van de landelijk in te stellen Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD's). Doel is kwaliteitsverbetering en verhoging van de efficiency van de uitvoering van wettelijke milieutaken van gemeenten en provincies.
Welstandszorg Hûs en Hiem	Het voorzien van de gemeenten in de welstandsadviesing als bedoeld in de Woningwet en adviesing over toepassing van de Monumentenwet.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	2021	201,00	169,00
Hernieuwbare elektriciteit	%	2019	11,30	20,00
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2022	3,40	9,30
Demografische druk	%	2022	83,20	70,30

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.	RWS
Nieuw gebouwde woningen	Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.	Basisregistratie adressen en gebouwen

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.	CBS

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 5: Wenjen en Omjouwing

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Ruimtelijke ontwikkeling / ruimtelijke kwaliteit	203	-560	-357
Wonen	266	-652	-387
Milieu	767	-1.404	-637
Afvalbeleid en afval inzameling	2.146	-1.665	481
Totalen voor mutaties reserves	3.382	-4.282	-900
Toevoegingen aan reserves	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Geraamd resultaat	3.382	-4.282	-900

Programma 6: Iepenbiere Romte

Waar gaat programma 6 'Iepenbiere Romte' over?

Programmaportefeuillehouder : K. Wielstra

Inleiding

De komende bestuursperiode zal er extra ingezet worden op de kwaliteit van de openbare ruimte. Goede bereikbaarheid met oog voor mindervalide weggebruikers en een kwaliteitsverbetering van het fietsennetwerk zijn hierbij belangrijke speerpunten. Gemeente Dantumadiel wil ook meer duidelijkheid en eenheid in de bebording en markeringen op de doorgaande wegen. Er dient een inhaalslag te worden gemaakt op het onderhoud van de openbare ruimte om de toegankelijkheid en de veilige bereikbaarheid te kunnen waarborgen. Het beheer van onze kapitaalgoederen in de openbare ruimte zal worden geoptimaliseerd om de balans tussen kosten en risicosturing te verbeteren.

Daarnaast is behoud van onze natuur een groot goed. De kwaliteit van de natuur moet behouden worden en de biodiversiteit vergroot. Het groenbeleid is biodivers, ecologisch en duurzaam. Inwoner en bedrijven worden gestimuleerd om hier ook een bijdrage aan te leveren.

Doelen	Activiteiten
Het creëren van veilige en duurzame bereikbaarheid voor alle relevante mobiliteitsvormen.	
	Opstellen mobiliteitsplan (GMP) in 2023 en een uitvoeringsprogramma Verkeer en Mobiliteit..
	Inhaalslag realiseren op het onderhoud van openbare ruimte om de toegankelijkheid en veiligheid te verbeteren.
	Realiseren van een hoofdfietsroute Damwâld – Feanwâlden met aansluiting op de Koarndyk.
	Samen met de Provincie Fryslân zorgdragen voor een plan voor veilige en doeltreffende herinrichting van de N361 Lauwersseewei waarbij zo veel mogelijk koppelkansen worden benut.
De fysieke toegankelijkheid van winkelkernen voor mensen met een beperking één inrichtingsniveau omhoog te brengen.	
	Startnotitie ontwikkelen met als doel het 'keurmerk toegankelijkheid' op minimaal het niveau 'brons' te behalen.
Beheer van kapitaalgoederen Openbare Ruimte optimaliseren om de balans tussen kosten, bedrijfszekerheid en risicosturing te verbeteren.	
	Verkenkend onderzoek voor de haalbaarheid van assetmanagement van kapitaalgoederen.
Bevorderen van de biodiversiteit binnen de openbare ruimte.	
	Uitwerken van een paragraaf 'biodiversiteit' in de beleidsplannen Openbare Ruimte.
	Het realiseren en stimuleren van maatregelen zoals: delen intensief gazon extensief beheren, bloembollen aanplanten, geveltuinen aanleggen, extra inheemse bomen aanplanten, vogelbosjes aanleggen en inzaaien bloemenweides binnen de bebouwde kom.

Doelen	Activiteiten
Infrastructuur voor recreatie en toerisme opwaarderen.	
	Verbreden van fietspaden en omvormen naar beton of asfalt en netwerken op elkaar aansluiten. Koppelkansen verzilveren die bijdragen aan de haalbaarheid van realisatie vaarroute Âldtsjerk – Rinsumageast - Dokkum

Onderwerp beleidsdocumenten
<i>Riolering</i>
Gemeentelijk rioleringsplan (12-2021)
Meetplan riolering (in ontwikkeling)
<i>Onderhoudskwaliteit openbare ruimte</i>
Beheer- en beleidsplannen wegen, kunstwerken, water, groen, openbare verlichting en riool.
Handboek Inrichting Openbare Ruimte Dantumadiel
<i>Duurzame inrichting openbare ruimte</i>
Biodiversiteitsbeleid (in ontwikkeling)
<i>Verkeer/mobiliteit</i>
Mobiliteitsvisie "Ferbining" (ANNO) (2020)
Manifest verkeersveiligheid (2015)
Verkeersstructuurplan Dantumadiel (2012)

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
GR Dokwurk	Instandhouden c.q. realiseren van de vastgestelde onderhoudskwaliteit van de openbare ruimte.
Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân UA	Het inkopen van energie en het beheer en onderhoud van openbare verlichting en elektrische oplaadinfrastructuur.

Overzicht baten en lasten 2024 Programma 6: Iepenbiere Romte

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Verkeer en vervoer / Mobiliteit	4	-251	-247
Beheer openbare ruimte	2.090	-6.072	-3.982
Beheer en onderhoud sportvelden en gebouwen	135	-1.266	-1.132
Beheer en onderhoud begraafplaatsen	0	-50	-50
Totalen voor mutaties reserves	2.229	-7.640	-5.411
Toevoegingen aan reserves	0	-176	-176
Onttrekkingen aan reserves	406	0	406
Geraamd resultaat	2.635	-7.816	-5.180

Algemeene dekkingsmiddels, Overhead, Heffing VPB en Onvoorzien

Waar gaat 'Algemeene dekkingsmiddels over?
<p>Algemeene dekkingsmiddels Op grond van het besluit begroting en verantwoording worden de algemene dekkingsmiddelen in de gemeentelijke begroting apart zichtbaar gemaakt.</p> <p>De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokale heffingen Dit zijn opbrengsten uit de gemeentelijke belastingen en heffingen en de daarmee samenhangende uitvoeringskosten voor de WOZ, de heffing en de invordering. - Algemene uitkeringen Dit zijn de van het Rijk ontvangen middelen om de gemeentelijke taken uit te voeren. Een deel van dit geld komt uit het Gemeentefonds en wordt uitgekeerd in de vorm van algemene uitkeringen, dit is inclusie de decentralisatie-uitkering "sociaal domein". - Dividend Dit zijn de opbrengsten (dividend) uit de deelnemingen in de BNG. - Overige algemene dekkingsmiddelen Dit zijn de overige algemene dekkingsmiddelen waaronder het taakveld treasury en de overige baten en lasten (stelposten). <p>Mutaties in de reserves Op grond van het besluit begroting en verantwoording worden de mutaties in de algemene- en bestemmingsreserves apart zichtbaar gemaakt in de begroting. De mutaties in de reserves die een relatie hebben met een specifiek programma zijn opgenomen onder het desbetreffende programma zodat per programma een resultaat voor en na bestemming zichtbaar is.</p> <p>Onder algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien vinden rentetoevoegingen plaats aan de algemene reserve en de reserve bouwgrondexploitatie.</p>

Verbonden partij	Bijdrage aan beleidsdoelstellingen
NV Afvalsturing Friesland (Omrin)	De gemeente Dantumadiel is op twee manieren betrokken bij Omrin, als aandeelhouder en als klant/leverancier van afval. De gemeente ontvangt dividend.
NV Bank Nederlandse Gemeenten	Dantumadiel bezit per 31-12-2016 12.285 aandelen, die een belang van € 30.712. vertegenwoordigen (2,50 per aandeel). De gemeente ontvangt dividend.
NV Kabeltelevisie Noordoost Friesland	De gemeente Dantumadiel bezit 26,5% (2.650 x € 50) van de aandelen in NV Kabeltelevisie Noordoost Friesland, maar is niet aansprakelijk voor de ontstane tekorten. De gemeente ontvangt dividend.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2021	248,00	317,00
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2021	827,00	733,00
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2021	878,00	810,00

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	De gemiddelde WOZ-waarde van woningen.	CBS

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	'Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO

Overzicht baten en lasten 2024 Algemeene dekkingsmiddels

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Lokale heffingen	4.650	-173	4.477
Algemene uitkeringen	45.995	0	45.995
Dividend	55	0	55
Overige algemene dekkingsmiddelen	41	-420	-378
Totale mutaties reserves	50.741	-593	50.148
Toevoegingen aan reserves	0	-165	-165
Onttrekkingen aan reserves	2.347	0	2.347
Geraamd resultaat	53.088	-759	52.330

Overhead

Waar gaat Overhead over?

Overhead

In het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV wordt onder artikel I, tweede lid onder I de definitie overhead nader geduid. In de toelichting van het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV is de definitie voor overhead van Vensters voor Bedrijfsvoering gehanteerd als uitgangspunt voor de definitie van overhead binnen het BBV. De Commissie BBV heeft als taak om duidelijkheid te verschaffen wanneer de toepassing van deze definitie in de praktijk tot vragen leidt. Dit heeft geleid tot een notitie overhead waarin beschreven is wat wel en wat niet onder de overhead valt.

Overhead bestaat in elk geval uit:

1. leidinggevenden primair proces (hiërarchisch).
2. financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie.
3. P&O / HRM.
4. inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement).
5. interne en externe communicatie m.u.v. klantcommunicatie (KCC).
6. juridische zaken.
7. bestuurszaken en bestuursondersteuning.
8. informatievoorziening en automatisering (ICT).
9. facilitaire zaken en Huisvesting.
10. documentaire Informatie Voorziening (DIV).
11. managementondersteuning primair proces.

Uniforme beleidsindicatoren	Eenheid	Periode	Gemeente Dantumadiel	Nederland
Overhead	% van totale lasten	2024	15,36	n.v.t.

Leeswijzer uniforme beleidsindicatoren:

Uniforme beleidsindicatoren	Toelichting	Bron
Overhead	Overheadkosten: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.	Eigen begroting

Overzicht baten en lasten 2024 Overhead

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Overhead	289	-12.676	-12.387
Geraamd resultaat	289	-12.676	-12.387

Heffing VPB

Waar gaat Heffing VPB over?

Heffing VPB

Voor een zeer groot aantal activiteiten van de gemeente Dantumadiel geldt dat niet voldaan wordt aan de ondernemingscriteria en dat deze niet belasting- en aangifteplichtig zijn voor de VPB. Er is ofwel sprake van het aanbieden van een "collectief goed" (geen deelname economische verkeer), "normaal vermogensbeheer" of van "structureel verlieslatende activiteiten".

De gemeente doet alleen aangifte voor haar belaste activiteiten in het kader van de verkoop afvalstromen en het grondbedrijf. Het aan deze activiteiten toe te rekenen vermogen wordt gewaardeerd op de fiscale openingsbalans. Het te betalen bedrag aan VPB op het resultaat behaald met de grondexploitaties is op korte termijn beperkt, tenzij een enorm herstel in de vastgoedmarkt optreedt. Daarom is ervoor gekozen het te betalen bedrag aan VPB als PM-post te oormerken en alleen de externe kosten die gemoeid zijn met het verplichte aangifteproces te begroten.

Overzicht baten en lasten 2024 Heffing VPB

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Heffing VPB	0	-12	-12
Geraamd resultaat	0	-12	-12

Onvoorzien

Waar gaat Onvoorzien over?

Onvoorzien

Op grond van het besluit begroting en verantwoording worden de gereserveerde middelen voor structureel onvoorzien apart zichtbaar gemaakt in de begroting.

Overzicht baten en lasten 2024 Onvoorzien

Onderwerpen (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Saldo
Onvoorzien	0	0	0
Geraamd resultaat	0	0	0

Paragrafen

Paragraaf lokale heffingen

Hieronder treft u een beknopte uiteenzetting aan van de omvang van het huidige pakket aan belastingen en van het beleid met betrekking tot de jaarlijks vast te stellen tarieven en de kwijtschelding van belastingen. Ook zijn de effecten van dat beleid vertaald in de woonlastenontwikkeling voor het jaar 2024 ten opzichte van 2023.

Overzicht belastingen en heffingen

Onroerendezaakbelastingen

De onroerendezaakbelastingen zijn de belangrijkste gemeentelijke belastingen waarvan de opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus naar eigen inzicht kan worden besteed. De hoogte van de aanslagen is zowel afhankelijk van de waarde van een object, zoals die elk jaar wordt bepaald op basis van de Wet waardering onroerende zaken (hierna: Wet WOZ), als van de door de raad vastgestelde tarieven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen tarieven voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen.

Toeristenbelasting

Met ingang van 1 januari 2021 is de toeristenbelasting ingevoerd. De toeristenbelasting is een algemene belasting en daarmee een algemeen dekkingsmiddel.

De belasting is gebaseerd op de gedachte dat door personen die binnen de gemeentegrenzen verblijven en niet zijn ingeschreven in het BRP, maar wel gebruik maken van de (algemene) gemeentelijke voorzieningen, een bijdrage leveren aan deze algemene voorzieningen. De belasting moet dan ook worden gezien als een tegemoetkoming in de kosten van de gemeente voor de instandhouding van die voorzieningen. De belasting wordt verschuldigd voor het houden van verblijf met overnachting tegen vergoeding en wordt geheven van degene die verblijf biedt. Deze is dan op grond van regelgeving bevoegd de belasting te verhalen op de persoon of personen die verblijf houden.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een zogenaamde bestemmingsheffing. De opbrengst vloeit niet naar de algemene middelen, maar dient ter dekking van de kosten van afvalinzameling en –verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Het uitgangspunt is dat deze kosten inclusief de kosten van kwijtschelding volledig worden gedekt uit de opbrengst van de afvalstoffenheffing (100% kostendekking). In de tariefstelling wordt onderscheid gemaakt tussen een- en meerpersoonshuishoudens. Hiermee wordt invulling gegeven aan het principe “de vervuiler betaalt”.

Rioolheffing

De kosten voor het beheren en in stand houden van het rioolstelsel worden door middel van de rioolheffing verhaald op de gebruikers van woningen en niet-woningen die op dat stelsel zijn aangesloten. De gemeente heeft naast de zorgplicht voor gemeentelijk afval- en hemelwater ook de zorgplicht voor grondwater. De opbrengst van de rioolheffing, met als uitgangspunt 100% kostendekking (inclusief kosten van kwijtschelding) wordt gebruikt om de voorzieningen, die dienen voor de uitvoering van genoemde zorgplicht, te bekostigen.

Leges

Vanaf 1 januari 2024 gaat de nieuwe Omgevingswet in. De Omgevingswet regelt alles voor de ruimte waarin we wonen en werken. Deze nieuwe wet bundelt en maakt regels eenvoudiger. Met behulp van 1 digitaal loket wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten te starten. Dit heeft impact op de legesplichtige activiteiten. Onzeker is wat het financiële effect van de nieuwe wet is. Er zijn wel onderzoeken gedaan, maar het blijven ramingen.

Voor elk van de belastingverordeningen waarbij sprake is van kostenverhaal, zoals de hiervoor aangehaalde verordeningen afvalstoffen- en rioolheffing, moet inzichtelijk worden gemaakt, dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale lasten van de verordening.

Deze opbrengstnorm ziet op de verordening in haar totaliteit, maar anders dan in bijvoorbeeld de Verordening rioolheffing of afvalstoffenheffing worden in de Legesverordening heel veel verschillende diensten van een tarief voorzien. Voorbeelden zijn paspoorten, rijbewijzen, huwelijksvoltrekkingen, omgevingsvergunningen, evenementenvergunningen en drank- en horecavergunningen.

De diensten waarvoor leges worden geheven, zijn in de Legesverordening op samenhang geclusterd.

- Hoofdstuk 1 Algemene dienstverlening;
- Hoofdstuk 2 Dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet;
- Hoofdstuk 3 Dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2

Onder hoofdstuk 1 vallen met name de legestarieven voor diensten van Burgerzaken (paspoorten, rijbewijzen en huwelijksvoltrekkingen).

Onder hoofdstuk 2 vallen de legestarieven voor diensten die verleend worden in het kader van de Omgevingswet.

Onder hoofdstuk 3 vallen de legestarieven voor diensten die uitsluitend verleend worden aan ondernemers zoals de vergunningen in het kader van de Alcoholwet, de evenementenvergunning en de vergunning voor seksbedrijven.

Kruissubsidiëring

Binnen hoofdstuk 1 is kruissubsidiëring toegestaan. Zo mag bijvoorbeeld het tarief voor huwelijksvoltrekkingen meer dan kostendekkend worden vastgesteld ter compensatie van een niet kostendekkend tarief voor paspoorten. Ook binnen hoofdstuk 2 is kruissubsidiëring toegestaan en ook tussen hoofdstuk 1 en 2. Niet kostendekkende tarieven voor de diensten die vallen onder hoofdstuk 1 mogen dus gecompenseerd worden door meer dan kostendekkende tarieven voor de omgevingsvergunning uit hoofdstuk 2. Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn is binnen hoofdstuk 3 kruissubsidiëring niet toegestaan. Voor elk van de tarieven van die Titel geldt de norm van maximaal 100% kostendekking.

Kostendekking (ANG-model)

Met ingang van het jaar 2021 is besloten om voor hoofdstuk 1 tot en met 2 van de legesverordening de tarieven op een zodanig niveau vast te stellen dat (al dan niet met gebruikmaking van kruissubsidiëring) ernaar wordt gestreefd dat 100% van de lasten wordt verhaald. Dit wordt niet voor hoofdstuk 3 toegepast omdat de effecten daarvan te veel op maatschappelijke en economische weerstand stuiten.

Uitgangspunt voor de berekening van de lasten is het zogenoemde ANG-model. Ook voor het jaar 2024 is dat model leidend voor de in aanmerking te nemen geraamde lasten per hoofdstuk. Gezien de invoering van de Omgevingswet en de Wet Kwaliteitsborging wordt gewerkt met voorlopige aannames. De aanpassing van wet- en regelgeving zorgt ook voor een verschuiving in de te maken kosten ten aanzien van vergunningen, maar ook in de mogelijkheid om leges te innen.

Tarieven en kwijtscheldingsbeleid

Tarieven

Inflatiepercentage 0%

Normaal worden de tarieven van de belastingen, heffingen en rechten verhoogd met de stijging van het consumentenprijsindexcijfer. Besloten is om in 2024 niet te indexeren.

100% kostendekking rioolheffing, afvalstoffenheffing en hoofdstukken 1 en 2 legesverordening

Voor de rioolheffing en afvalstoffenheffing en de hoofdstukken 1 en 2 van de legesverordening wordt in beginsel een kostendekking aangehouden van 100%. Dit leidt voor het begrotingsjaar tot gelijkblijvende tarieven voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet en de hiermee gepaarde overwegingen en eventuele onzekerheden leiden ertoe dat voor het jaar 2024 geen sprake is van 100% kostendekking (uit voorzichtigheidsprincipe). Voor de leges is aansluiting gezocht bij het ANG-model waarbij vooralsnog een minderopbrengst is ingeschat als gevolg van de invoering van de Omgevingswet. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat activiteiten vervallen waarover nu nog leges geheven worden. Ook zijn er minder vergunningplichten.

Compensatie tarief OZB-woningen met daling/stijging tarief riool- en afvalstoffenheffing

Op 7 juli 2020 is een amendement aangenomen op basis waarvan voor de berekening van het tarief woningen OZB het vertrekpunt weliswaar steeds het inflatiepercentage is, maar dat in aanvulling daarop het tarief ook wordt aangepast om de effecten van een daling en/of stijging van de tarieven riool- en afvalstoffenheffing volledig te compenseren.

Toeristenbelasting

Dit is een relatief nieuwe belasting waarvan de precieze financiële effecten voor zowel de gemeente als de branche nog niet goed in beeld zijn. De aanslagen voor het jaar 2023 worden pas in 2024 vastgesteld. De werkelijke opbrengsten van de Toeristenbelasting belastingjaar 2022 waren in 2023 hoger dan geraamd bij de begroting voor belastingjaar 2023. Omdat het niet makkelijk is de ontwikkeling te toetsen op basis van een gering aantal jaren, zal het tarief voor belastingjaar 2024 gehandhaafd blijven.

Kwijtscheldingsbeleid

Met het hanteren van een kwijtscheldingsregeling geeft de gemeente een deel van zijn burgers de mogelijkheid om voor een lagere belastingaanslag in aanmerking te komen. De ruimte om een eigen gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid te voeren is beperkt. De criteria waaraan kwijtscheldingsverzoeken getoetst worden, zijn op rijksniveau vastgesteld. Wel mogen gemeenten zelf bepalen van welke belastingen zij kwijtschelding verlenen en welk deel van de belastingaanslag wordt kwijtgescholden.

De aanslagen onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing komen in principe voor kwijtschelding in aanmerking. De gemeente Dantunadiel maakt gebruik van de ruimst mogelijke normen voor kwijtschelding, te weten de 100% bijstandsnorm en 100% AOW-norm. Dit geldt ook voor de vermogenstoets, waarbij ook de ruimst mogelijke extra vermogensvrijstelling gehanteerd wordt.

Het bedrag aan te verlenen kwijtscheldingen is geraamd op € 180.000. De kosten van de kwijtschelding wordt op basis van de werkelijke kwijtscheldingen van afgelopen jaren voor 50% toegerekend aan de afvalstoffenheffing en voor 50% aan de rioolheffing.

Tarieven 2024

Het tarief van iedere lokale heffing wordt in het najaar door middel van een apart raadsvoorstel vastgesteld. Met inachtneming van hetgeen hiervoor is opgemerkt over de beleidskaders waarbinnen in algemeenheid beslissingen worden genomen over tariefontwikkelingen, zijn hierna de precieze effecten daarvan voor het jaar 2024 ten opzichte van 2023 weergegeven.

Belasting soort	Tarief 2023	Tarief 2024	Procentuele correctie
OZB-eigenaar woningen*	0,1486%	0,1411%	-/- 5,05%
OZB-eigenaar niet-woning	0,2978%	0,2978%	0%
OZB-gebruiker	0,2317%	0,2317%	0%
Toeristenbelasting	€ 1,00	€ 1,00	0%
Leges	div.	div.	div.
Afvalstoffenheffing			
<i>Eenpersoonshuishouden</i>	€ 204,72	€ 204,72	0%
<i>Meerpersoonshuishouden</i>	€ 255,75	€ 255,75	0%
Rioolheffing			
<i>Woningen</i>	188,23	188,23	0%
<i>Bedrijven</i>	229,15	229,15	0%
<i>Verpleeg- en verzorgingshuizen</i>	271,95	271,95	0%
<i>garageboxen</i>	20,34	20,34	0%

* De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen bedroeg op belastingdatum 1 januari 2023 € 264.000 (taxatiedatum 1 januari 2022). Op basis van cijfers van het CBS verwachten wij voor het jaar 2024 (taxatiedatum 1 januari 2023) een stijging van de waarde met 5% tot een gemiddelde WOZ-waarde voor de woningen van € 277.000.

Belastingopbrengsten 2024

Onderstaande tabel geeft een beeld van de voor het jaar 2024 begrote opbrengsten voor de belastingen, rechten en heffingen.

Opbrengsten belastingen (bedragen x 1.000 euro)

Belasting soort	Verwachte opbrengst 2023	Begroting 2024		Saldo
OZB-eigenaar woningen	3.455	3.471		17
OZB-eigenaar niet-woning	725	751		26
OZB-gebruiker	416	432		17
Toeristenbelasting	20	47		27
Afvalstoffenheffing	1.930	1.904		-26
Rioolheffing	1.539	1.207		-332
Leges	558	546		-12
Totaal	8.643	8.358		-283

Kostendekking afvalstoffenheffing, rioolheffing, en leges

De geraamde opbrengsten van de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges mogen niet uitgaan boven de geraamde lasten ter zake. Dit betekent dat de tarieven van de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges maximaal kostendekkend mogen zijn. Een overzicht van de geraamde lasten en opbrengsten die als basis gelden voor het tarief 2024 zijn hierna opgenomen.

Afvalstoffenheffing (bedragen x 1.000 euro)

Overzicht kostendekking afvalstoffen	Taakveld	Begroting 2024
LASTEN:		
Exploitatielasten afvalstoffen	7.3 Afval	1.576
Straatreiniging	7.3 Afval	41
Heffings- en inningskosten	7.3 Afval	3
Overhead	0.4 Overhead	98
Compensabele BTW	n.v.t.	297
Kwijtscheldingen	6.3 Inkomensregelingen	90
Kapitaallasten	7.3 Afval	46
Totale lasten		2.151
BATEN:		
Baten afvalstoffenheffing	7.3 Afval	1.935
Onttrekking uit voorziening afvalstoffen	7.3 Afval	32
Vergoeding verpakkingen/drankenkartons	7.3 Afval	75
Overige baten	7.3 Afval	105
Dividend	0.5 Treasury	4
Voorgestelde tariefstijging	7.3 Afval	0
Totale baten		2.151
Dekkingspercentage		100%

Rioolheffing (bedragen x 1.000 euro)

Overzicht kostendekking riolering	Taakveld	Begroting 2024
LASTEN:		
Exploitatielasten riolering	7.2. Riolering	966
Straatreiniging	7.2. Riolering	41
Heffingen en inningskosten	7.2. Riolering	3
Overhead	0.4 Overhead	332
Compensabele BTW	n.v.t.	176
Kwijtscheldingen	6.3 Inkomensregelingen	90
Kapitaallasten	7.2. Riolering	306
Dotatie aan Voorziening GRP	7.2. Riolering	0
Totale lasten		1.914
BATEN:		
Baten riolering	7.2. Riolering	1.551
Verhoging tarieven	7.2. Riolering	0
Onttrekking uit Voorziening riolering	7.2. Riolering	344
Overige baten	7.2. Riolering	19
Totale baten		1.914
Dekkingspercentage		100%

Leges

Voor een begroting (raming) van lasten en opbrengsten wordt voor de leges aangesloten bij het zogenoemde ANG-model. Op basis van de te verwachten aantallen (aangeleverd door de betreffende vakafdelingen) zijn de kosten en opbrengsten begroot. Bij de voorlopige aanname zijn de uitgangspunten van de opbrengsten van de eerste berekeningen aangehouden. Dat betekent dat ca. 2% minder opbrengsten ten opzichte van de kosten. De leges worden nader gespecificeerd bij het aanbieden van de nieuwe legesverordening aan de raad.

Kort samengevat ziet het beeld voor de leges er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	Begrote opbrengsten 2024	Toegerekende kosten	Kostendekking
hoofdstuk 1 Algemene Dienstverlening	288	274	105%
hoofdstuk 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning*	257	321	80%
Totaal Titel 1 en 2	545	595	92%
hoofdstuk 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijnen	12	24	48%
Totaal Legesverordening	557	619	90%

Woonlastenontwikkeling een- en meerpersoonshuishoudens 2023 – 2024

Voor een beeld over de ontwikkeling van de woonlasten wordt in de regel onderscheid gemaakt tussen eigenaar-bewoners en huurders en daarbinnen weer tussen een- en meerpersoonshuishoudens. Voor beide groepen geldt, dat de woonlasten in ieder geval een resultante zijn van tariefontwikkelingen van de afvalstoffenheffing en rioolheffing. Voor de eigenaar-bewoner wordt dat aangevuld met de tariefontwikkeling voor de onroerendezaakbelastingen.

Woonlasten eigenaar-bewoner

Gemiddelde woonlasten eigenaar-bewoner	Eenpersoonshuishoudens	Meerpersoonshuishoudens
Dantumadiel	2024	2024
Onroerendezaakbelastingen eigenaar ¹⁾	390,85	390,85
Afvalstoffenheffing	204,72	255,75
Rioolheffing ²⁾	188,23	188,23
	-----	-----
Totaal	783,80	834,83
Gemiddelde woonlasten	2023	2023
	794,37	846,70
Ontwikkeling lokale lastendruk		
2023-2024	-1,39%	-1,42%

¹⁾ Voor het jaar 2024 is een gemiddelde WOZ-woningwaarde aangehouden van € 277.000 (inclusief 5% verwachte waardeinstijging).

²⁾ Rioolheffing voor meerpersoonshuishoudens gebaseerd op een waterverbruik van 135 m³ per jaar en voor éénpersoonshuishoudens op 46 m³ per jaar.

Woonlasten huurder

Gemiddelde woonlasten huurder	Eenpersoonshuishoudens	Meerpersoonshuishoudens
Dantumadiel	2023	2023
Afvalstoffenheffing	204,72	255,75
Rioolheffing	188,23	188,23
	-----	-----
Totaal	392,95	443,98
Gemiddelde woonlasten	2023	2023
	398,18	450,51
Ontwikkeling lokale lastendruk 2023-2024	-1,50%	-1,56%

Vergelijking woonlasten op basis van Atlas van de lokale belastingen

Elk jaar publiceert het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo), een onafhankelijk onderzoeksinstituut verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, de zogenoemde Atlas van de lokale belastingen. Dat Atlas geeft jaarlijks een overzicht van de heffingen van gemeenten, provincies en waterschappen, waaraan wij voor het jaar 2023 de onderstaande tabellen hebben ontleend. Omdat de OZB tarieven ten tijde van het publiceren van de Atlas op lokale belastingen nog niet bekend waren, is hiervan een onderbouwde inschatting gemaakt. Die echter wel kan afwijken indien de Coelo mogelijkwerwijs iets gewijzigde parameters heeft gehanteerd.

In die tabellen worden de gemiddelde woonlasten voor de eigenaar-bewoner en de huurder weergegeven, alsmede de provinciale en landelijke rangorde voor wat betreft de meerpersoonshuishoudens. In het verlengde daarvan hebben wij, zowel in relatieve als absolute zin, de afwijkingen ten opzichte van het Friese gemiddelde weergegeven. Let wel: het gaat hierbij om de cijfers 2023. De cijfers 2024 zijn uiteraard pas in de loop van volgend jaar beschikbaar.

Woonlasten 2023 eigenaar – bewoner

Gemeente	Eénpersoons	Meerpersoons	Rangorde provinciaal meerpersoons	Rangorde landelijk meerpersoons
Dantumadiel	923	974	18	212
Gemiddelde in Friesland	760	868		

Verhouding t.o.v. Fries gemiddelde	Eénpersoons	Meerpersoons
In procenten	121%	112%
In euro's	163	106

De provinciale rangorde is in 2023 ten opzichte van 2022 verslechterd. De gemeente is gedaald van plaats 11 naar plaats 18. Nummer 1 heeft de laagste woonlasten (Ameland) en nummer 18 de hoogste.

Woonlasten 2022 huurder

Gemeente	Eénpersoons	Meerpersoons	Rangorde provinciaal meer- persoons	Rangorde landelijk meer- persoons
Dantumadiel	393	444	10	179
Gemiddelde in Friesland	330	443		

	Eénpersoons	Meerpersoons
In procenten	119%	100,2%
In euro's	63	1

Voor de huurder met een meerpersoonshuishouden geldt, dat de provinciale positie in 2023 ongewijzigd is gebleven ten opzichte van 2022. Nog altijd plek 10. Nummer 1 heeft de laagste woonlasten (Weststellingwerf) en nummer 18 de hoogste (Waadhoeke). De landelijke positie is wel iets verbeterd. Daar is de gemeente in de rangorde van “goedkoopste” gemeenten geklommen van plek 219 naar plek 179.

Paragraaf weerstandsvermogen

Aanleiding en achtergrond

De Gemeente Dantumadiel acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de risico's nu en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie. Om inzicht in de risico's van de gemeente te kunnen verkrijgen is er een risico-inventarisatie uitgevoerd. Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie.

Risicoprofiel

Op basis van de geïnventariseerde risico's is tevens het weerstandsvermogen berekend met de betrokken medewerkers uit de organisatie. Hierbij is gebruik gemaakt van het softwareprogramma NARIS waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld. Uit de inventarisatie zijn vanuit de gemeente in totaal 42 risico's in beeld gebracht. In het onderstaande overzicht wordt de top 10 van deze risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Deze top 10 risico's bepalen gezamenlijk voor 57% het noodzakelijke weerstandsvermogen.

Deze risico inventarisatie geeft een goed inzicht in de aanwezige risico's en stelt organisatie en bestuur in staat beter te sturen op de beheersing van risico's en te bepalen welk weerstandsvermogen nodig is om financiële schade voortkomend uit risico's te ondervangen. Het plan is om de komende jaren het inzicht in risico's en de sturing en beheersing van de risico's verder te ontwikkelen. In tabel 1 treft u een overzicht aan van de top-10 risico's van de gemeente Dantumadiel.

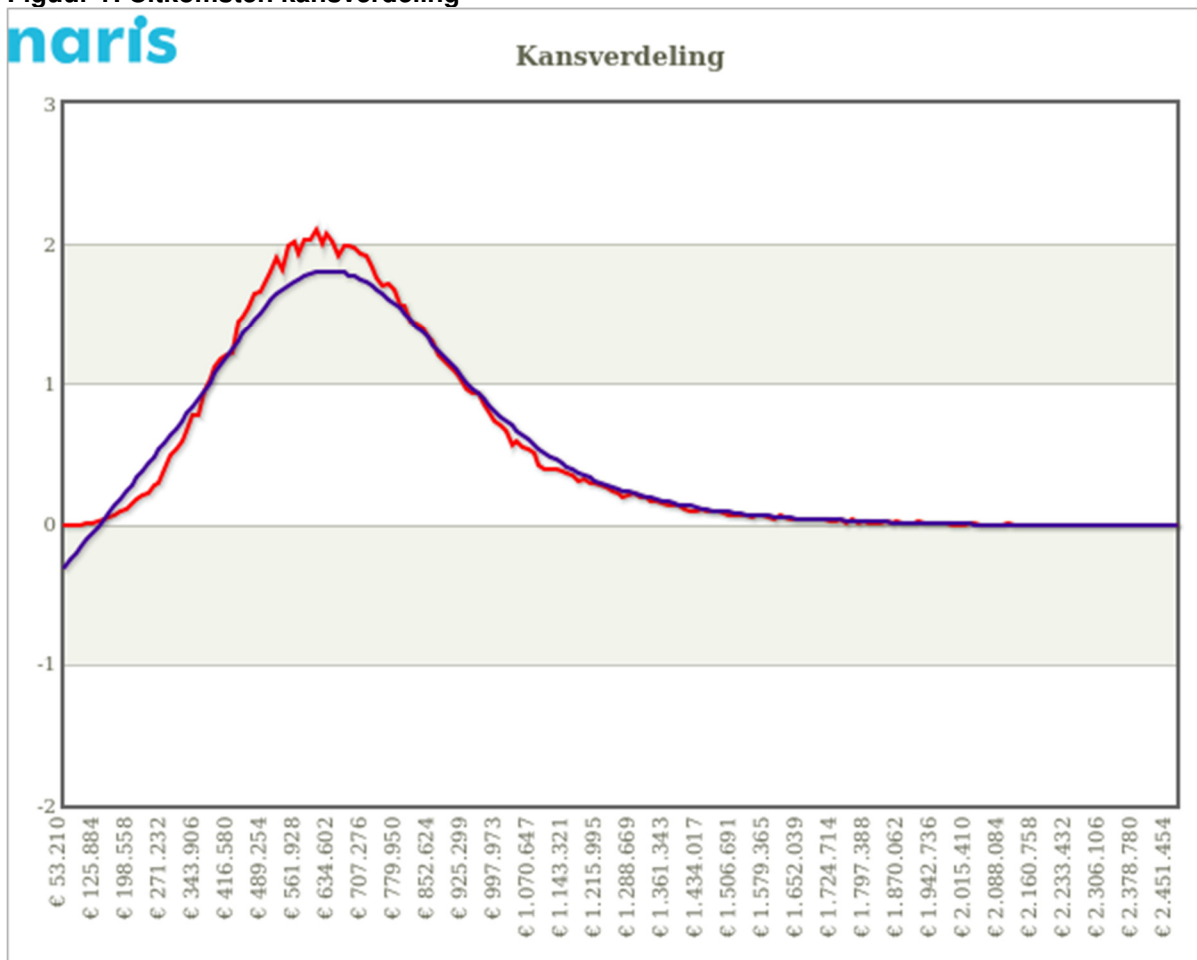
Tabel 1: belangrijkste financiële risico's

Risiconummer	Risico omschrijving	Gevolgen	Invloed
R97	Prijsstijging van uit te besteden werk. Vertraging in leveringen. Prijsstijging inkoop bouw materiaal.	Financieel - Toenemende kosten bij onderhoud, vervanging en nieuwe projecten.	8.80%
R130	Verandering klimaat.	Financieel - Toenemende kosten op het gebied van onderhoud en calamiteiten door veranderend klimaat en grotere weer extremen.	8.80%
R25	Toename van het aantal jeugdvoorzieningen door meer aanvragen dan verwacht.	Financieel - Er komt een overschrijding op de begrote budgetten. Deze overschrijding is afhankelijk van de zorgvraag en varieert per zwaarte van de zorgindicatie.	7.21%
R24	De positie van SDF staat te ver van de gemeenten.	Financieel - Het inkoopstelsel met betrekking tot jeugdzorg wordt inefficiënt en niet gedragen.	6.32%
R302	Energietoeslag gebruik regeling ligt hoger dan vergoeding Rijk. O.b.v. toelichting minister aan TK onduidelijk en onzeker of en in hoeverre volledige compensatie.	Financieel -	5.41%
R83	Oneigenlijk gebruik van gemeenschapsgeld door dubieuze zorgaanbieders (fraude).	Financieel - Gemeente betaalt voor zorg die niet volgens afspraak wordt geleverd.	4.87%
R133	Lopende grondexploitaties worden verliesgevend, dan wel minder winstgevend.	Financieel - Lopende grondexploitaties worden verliesgevend, dan wel minder winstgevend.	4.28%
R176	Extreem hoog ziekteverzuim van het gemeentelijke personeel.	Financieel - er moet meer personeel van derden worden ingehuurd.	4.06%

Risiconummer	Risico omschrijving	Gevolgen	Invloed
R213	Het budgethouderschap, de sturing en de control op de bewaking van budgetten is niet optimaal.	Financieel - Overschrijding van budgetten.	3.77%
R178	Vertrek van gemeentelijke medewerkers	Financieel - Extra kosten voor de duurdere inhuur van personeel van derden, extra werkdruk op organisatie,	3.22%

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie in NARIS uitgevoerd. De risicosimulatie is toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag niet nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Figuur 1 en tabel 2 tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Figuur 1: Uitkomsten kansverdeling

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag
5%	€ 328.386
10%	€ 390.191
15%	€ 436.458
20%	€ 474.280
25%	€ 508.058
30%	€ 539.514
35%	€ 569.492
40%	€ 598.945
45%	€ 628.868
50%	€ 658.661

Percentage	Bedrag
55%	€ 688.921
60%	€ 721.349
65%	€ 756.209
70%	€ 796.023
75%	€ 839.750
80%	€ 891.536
85%	€ 954.973
90%	€ 1.043.617
95%	€ 1.194.994

Uit de bovenstaande grafiek (figuur 1) en de bijbehorende tabel 2 is te concluderen dat het voor 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een weerstandsvermogen van afgerond € 1.040.000. (benodigde weerstandscapaciteit). NARIS adviseert bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit uit te gaan van de risicosimulatie en van een zekerheidspercentage van 90%.

Beschikbare weerstandscapaciteit

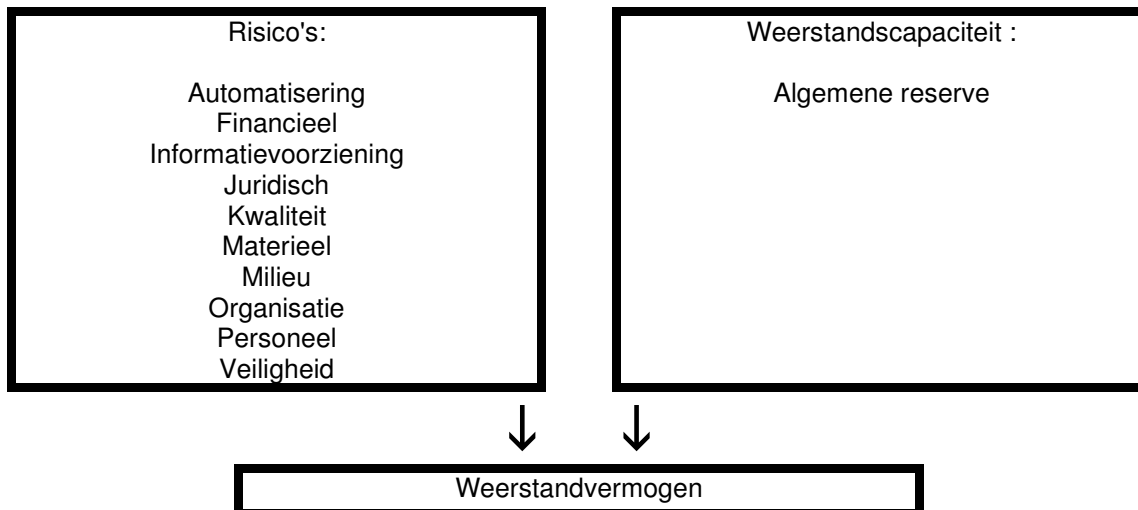
De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Dantumadiel bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit

Weerstand	Bedrag
Algemene reserve (vrij besteedbaar)	€ 11.483.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 11.483.000

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{11.483.000}{1.040.000} = 11,94$$

De normtabel (tabel 4) is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Tabel 4: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Het ratio van de organisatie valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen. Gezien het relatief grote verschil tussen de uitkomst van Naris en de aanwezige algemene reserve zal in 2024 in samenwerking met de Raad worden gewerkt aan nadere beleidsregels omtrent weerstandsvermogen en risicomanagement. Een eerste overleg met de auditcommissie heeft in september 2023 plaats gevonden.

Echter, het weerstandsvermogen alleen zegt niet zoveel over de financiële positie van de gemeente. Om een beter beeld te krijgen van de financiële positie moeten verschillende kengetallen, opgenomen onder het kopje 'Kengetallen' in samenhang beoordeeld worden. Alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding geeft dit een goed beeld van de actuele financiële positie.

Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van gemeenten. Om dit te bereiken is de BBV op dit onderdeel aangepast en wordt deze paragraaf uitgebreid met de volgende kengetallen voor:

- Netto schuldquote;
- Solvabiliteitsratio;
- Grondexploitatie;
- Structurele exploitatieruimte;
- Belastingcapaciteit.

Deze kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de gemeente.

Netto schuldquote / Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote laat de verhouding zien tussen de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen van de gemeente en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- en exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Netto schuldquote (excl. doorgeleende gelden)	22%	41%	74%	70%	76%	75%
Netto schuldquote	24%	39%	72%	68%	74%	73%

De schuldquote blijft over de jaren heen redelijk constant, wat betekent dat we voor het uitvoeren van de begroting geen extra leningen hoeven aan te trekken. De VNG adviseert om met de schuldquote binnen de 100% te blijven. De signaalwaarde voor de netto schuldquote bedraagt 130%. Bij deze signaalwaarde is sprake van een relatief hoge schuldendruk.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio (= Eigen Vermogen / Totaal Vermogen) geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe weerbaarder de gemeente is.

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Solvabiliteit	30%	22%	22%	25%	24%	24%

Harde normen voor de waarde die de solvabiliteit zou moeten hebben, zijn er niet. Zeker niet voor gemeenten. De signaalwaarde voor de solvabiliteit bedraagt 5%, bij een lagere uitkomst heeft de gemeente een hoge schuldbelasting van het bezit. De Solvabiliteit van een gemeente is relatief laag doordat veel van de activa van de gemeente niet verhandelbaar is. Een solvabiliteit van rond de 20% wordt door de VNG gezien als minimale streefwaarde. In de voorliggende begroting bedraagt de solvabiliteit ook 20%.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten uit de exploitatie. Omwille van de vergelijkbaarheid van jaar op jaar is voor alle jaren uitgegaan van grond waarden exclusief niet in exploitatie genomen gronden (zoals vanaf de jaarrekening 2016 voorgeschreven door het BBV).

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Grondexploitatie	1%	0%	1%	1%	1%	1%

De grondexploitatie ratio geeft aan hoe groot de waarde van de grond is ten opzichte van de baten. Hoe minder grond een gemeente verkoopt, hoe hoger de grondpositie en hoe hoger de boekwaarde. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar. Een laag percentage en in sommige jaren negatief, zoals door de jaren heen het geval is, betekent dat de grondposities van de gemeente beperkt zijn.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en structurele lasten en dit saldo wordt afgezet tegen de totale baten.

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Str. exploitatieruimte	12%	11%	16%	16%	-0%	-1%

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om haar belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB en de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale lasten woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 in en uit te drukken in een percentage.

	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Belastingcapaciteit	108%	104%	88%	88%	88%	88%

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Dantumadiel heeft ruim 3.390 hectare openbare ruimte in beheer. Er vinden veel activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor deze activiteiten zijn veel gemeentelijke kapitaalgoederen nodig, als wegen, riolering, kunstwerken, groen, verlichting en gebouwen.

In deze paragraaf wordt er een weergave gegeven van de stand van zaken van het kapitaalgoederenbeheer in de gemeente Dantumadiel. Onderhoud van kapitaalgoederen beslaat een substantieel deel van de begroting en een integraal overzicht is belangrijk voor een goed inzicht in de financiële positie.

De gemeente Dantumadiel heeft de volgende arealen in onderhoud:

Areaal	Onderverdeeld	Aantal	In
Gebouwen		20	stuks
Groen	Bomen	6.500	stuks
	Natuurlijke beplanting	297.681	m2
	Hagen	7.842	m2
	Gras	1.439.510	m2
	Cultuurbeplanting	42.281	m2
	Speeltoestellen	249	Stuks
Verhardingen	Verhardingen	1.616.840	m2
	Lichtmasten	3.659	m2
Kunstwerken			

Beleidsplannen

In 2021 zijn alle beleidsplannen (opnieuw) vastgesteld. Hieronder een overzicht van deze plannen:

Onderdeel	plan	Datum vaststelling plan Gemeenteraad	plan nog actueel?	Toelichting
Wegen	Beleid / beheerplan Wegen	2021	Ja	
Kunstwerken	Beleid / beheerplan kunstwerken	2021	Ja	
Openbare verlichting	Onderhoudsplan O.V.	2021	Ja	
Gebouwen	M.O.P. Gebouwen	2021	Ja	
Waterwegen	Beleidsplan Waterwegen Dantumadiel	2021	Ja	
Riolering	Gemeentelijke Rioleringsplan	2021	Ja	
Groen	Beleid / beheerplan Groen	2021	Ja	

Beleidskader Gebouwen

In het nieuwe beleid / beheerplan Gebouwen (vaststelling jan 2021) heeft de raad onderhoudsniveau Conditie score 3 vastgesteld. Tevens zijn de investeringen voor de komende jaren in de begroting van 2022 e.v. opgenomen die onlosmakelijk verbonden zijn met het in stand houden van het kapitaalgoed.

Duurzaamheidsmaatregelen, met een terugverdientijd korter dan 5 jaar, zijn meegenomen in dit plan. Nieuwbouw, grootschalige verbouwingen en functionele verbeteringen vallen buiten dit beleidsplan. Kosten als gevolg van (nieuwe) wetten en regels op het gebied van verduurzaming vallen eveneens buiten dit beleidsplan. In het plan is geen onderhoud opgenomen voor het gemeentehuis en De Kruisweg vanaf 2027. Het college heeft besloten om een plan op te starten die erin moet resulteren dat uiterlijk over 5 jaar het gemeentehuis en de Kruisweg (voor een groot deel) anders is bestemd. (verkoop / verhuur)

Beleidskader Wegen

In het nieuwe beleid / beheerplan Wegen (vaststelling jan 2021) heeft de raad onderhoudsniveau Basis vastgesteld. Tevens zijn de investeringen voor de komende jaren in de begroting van 2022 e.v. opgenomen die onlosmakelijk verbonden zijn met het in stand houden van het kapitaalgoed.

Beleidskader Straatverlichting

In het nieuwe beleid / beheerplan straatverlichting (vaststelling jan 2021) is een instandhoudingsniveau in beeld gebracht. Tevens zijn de investeringen voor de komende jaren in beeld gebracht die onlosmakelijk verbonden zijn met de instandhouding van het kapitaalgoed. Daarnaast; niet verlichten, tenzij,. Sober en doelmatig verlichten, tenzij.. Er wordt onderscheid gemaakt in functioneel en esthetisch reinigen van armaturen respectievelijk masten. De raad heeft besloten om de lichtmasten periodiek (1 x per 5 jaar) schoon te maken. (mast en armatuur)

Beleidskader Groen

In het nieuwe beleid / beheerplan Groen (vaststelling nov 2021) heeft de raad onderhoudsniveau Basis vastgesteld. Tevens zijn de investeringen voor de komende jaren in de begroting van 2022 en verder opgenomen die onlosmakelijk verbonden zijn met het in stand houden van het kapitaalgoed.

Beleidskader Kunstwerken

In het nieuwe beleid / beheerplan Kunstwerken (vaststelling nov 2021) is een instandhoudingsniveau in beeld gebracht. Een lager onderhoudsniveau is niet mogelijk zonder dat er kapitaalvernietiging plaatsvindt. Tevens zijn de investeringen voor de komende jaren in de begroting van 2022 en verder opgenomen die onlosmakelijk verbonden zijn met het in stand houden van het kapitaalgoed.

Beleidskader rioleringen

Het beleid en de ontwikkelingen op het gebied van riolering c.a. ligt vast in Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP). Dit plan is in december 2021 vastgesteld. Dit is een zgn. verbreed rioleringsplan waarin ook alle taken op basis van de waterwet zijn geïntegreerd.

Belangrijk item binnen de gehele waterketen vormt momenteel efficiëntieverbetering. Dit mede ingegeven door landelijk beleid. Om efficiëntieverbetering te behalen wordt breed ingezet op intensivering van samenwerking. Binnen Dantumadiel komt dit op verschillende manieren tot uiting. Met de gemeente Noardeast-Fryslân wordt op een gestructureerde manier op verschillende manieren samengewerkt. Verder wordt er Friesland breed samen gewerkt binnen het `Fries bestuursakkoord waterketen`. In dit verband wordt ook nadrukkelijk samenwerking met het Wetterskip Fryslân verbeterd. Het GRP geeft aan op welke wijze het areaal aan rioleringen wordt beheerd. Kostendekking van dit beheer vindt plaats op basis van de rioolheffing. De bij het GRP behorende kostendekking berekening vormt dan ook de basis voor deze rioolheffing.

Beleidskader waterwegen

Met het nieuwe beleid / beheerplan Waterwegen (november 2021) is er door de raad een instandhoudingsniveau vastgesteld. Een lager onderhoudsniveau is niet mogelijk zonder dat er problemen ontstaan.

Het benodigd budget voor het baggeren is bepaald op basis van een cyclische benadering. Peilingen moeten uitwijzen waar en wanneer er gebaggerd moet worden. In 2022 is er een uitvoeringsplan opgesteld.

Onderhoud verhardingen

Eén maal per 2 jaar wordt er een visuele weginspectie uitgevoerd ten behoeve van het vaststellen van het groot onderhoud. Deze inspecties zijn in de eerste helft van 2022 uitgevoerd. De inspectiegegevens zijn ingebracht in het wegbeheersysteem. De onderhoudsstrategieën voor de wegverhardingen zijn gestoeld op de landelijk toegepaste methodiek (gedragsmodellen) van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).

Binnen de uitvoering van het onderhoud is een tweedeling aangebracht tussen groot en klein onderhoud. Klein onderhoud wordt uitgevoerd door de afdeling Gemeentewerken en groot onderhoud wordt uitbesteed aan aannemers. Het klein onderhoud aan verharding betreft het herstel van elementenverhardingen. Dit klein onderhoud wordt uitgevoerd naar aanleiding van eigen constatering, na meldingen van burgers / bedrijven of na opmerkingen die worden gemaakt tijdens het schouwen van de openbare ruimten. Daarnaast

vinden er ook reconstructies plaats aan wegen, die aan het einde van hun technische levensduur zijn of waarvan de inrichting niet meer aan sluit op het gebruik.

Onderhoud sportvelden

Het dagelijks en groot onderhoud van sportvelden wordt uitgevoerd door de afdeling Gemeentewerken. Deze taken worden beleidsmatig ondersteund door de afdeling Openbare Werken. Het onderhoud aan de sportvelden bestaat uit de volgende werkzaamheden: maaien sportvelden (in seizoen 2 keer per week – 40 maaibeurten per jaar), vegen (= grasvelden ontdoen van gras en blad) (gemiddeld 5 keer per jaar), rollen (4 keer per jaar), beluchten (= perforeren grasmat tot een diepte van 25 á 30 mm), beregenen (afhankelijk van de weersomstandigheden), slepen oefenhoeken, bemesten (2 keer per jaar), bosplantsoen dunnen / snoeien / versnipperen, doorspuiten drainage, jaarlijks groot onderhoud hoofdvelden, herstellen doelgebieden, herstellen belijning, bezanden, beluchten, doorzaaien, onkruidbestrijding, jaarlijks groot onderhoud trainingsvelden, frezen / profileren, inzaaien, onderhoud overige voorzieningen, hekken, veldafrostering, hekwerken, goals, ballenvangers, bestrating / betegeling, opknippen beplanting, mollenbestrijding, chemische onkruidbestrijding velden, watergangen. Bijkomende kosten voor onderhoudswerkzaamheden sportvelden betreffen aanschaf van zand voor bezanden (bij groot onderhoud), aanschaf van kunstmeststoffen, keuring van grondmonsters, advisering over maatregelen groot onderhoud, onderhoud van borden, composteren van groenafval, kosten grondwaterbelasting provincie.

Onderhoud algemeen Groen

Het dagelijks onderhoud van het openbaar groen wordt volgens onderhoudsschema's op vastgestelde onderhoudsniveau 's onderhouden. Het onderhoudsniveau wordt geborgd middels een doorlopende kwaliteitsschouw van de openbare ruimte waardoor, waar nodig, tijdig kan worden bijgestuurd. Het groot onderhoud en de vervangingen worden uitgevoerd naar aanleiding van jaarlijkse inspecties.

Onderhoud speelvoorzieningen

Het onderhoud wordt uitgevoerd door de speelplaatscommissies. Voor dit onderhoudswerk krijgen de speelplaatscommissies subsidie van de gemeente. Periodiek inspecteert de gemeente de speeltoestellen.

Onderhoud rioleringen

Alle werkzaamheden t.b.v. rioleringen worden uitgevoerd door de afdeling Gemeentewerken inclusief de hydraulische en de milieutechnische berekeningen. De afdeling Openbare Werken verzorgt de beleidsmatige aspecten en bewaakt het hydraulisch en hygiënisch functioneren van de riolering.

Het dagelijks onderhoud bestaat uit een groot aantal werkzaamheden waaronder; ledigen van straat en trottoirkolken, reinigen en inspecteren van leidingen, vegen van goten, inspectie en onderhoud van pompen en gemalen, reparatie van kleinere lekkages, etc. Vrijkomend slib uit onderhoud werkzaamheden wordt afgevoerd naar de Omrin.

Groot onderhoud aan en vervangingen aan het rioleringssysteem wordt uitgevoerd op basis van inspecties. Inspectie gegevens worden bijgehouden in een geautomatiseerd systeem op basis waarvan jaarlijks het vervangingsprogramma wordt opgesteld.

Naast vervangingen worden ook optimalisaties doorgevoerd. Hierbij valt te denken aan het ombouwen van verbeterd gescheiden stelsels, hydraulische of milieukundige aanpassingen van het stelsel en het afkoppelen van regenwater.

Onderhoud waterwegen

Onderhoud van waterwegen is te verdelen in watervoerendheid en bevaarbaarheid. Ten aanzien van watervoerendheid moeten alle gemeentelijke watergangen voldoen aan de keur van het waterschap. Hiertoe worden de sloten uitgemaaid. Incidenteel moet er worden gebaggerd.

Bevaarbare waterwegen worden in beginsel vastgelegd in het Provinciaal Verkeer en Vervoersplan (PVVP).

Wetterskip is waterbeheerder voor alle het stedelijk water (binnen de bebouwde kom). Gemeente voert wel dagelijks / jaarlijks onderhoud uit (hekkelen) aan hoofd- en secundaire watergangen voor het Wetterskip en krijgt de kostprijs hiervan vergoed. Baggeren van hoofd- en secundaire watergangen onder OSW is voor het Wetterskip. Voor vijvers binnen de bebouwde kommen ontvangt de gemeente jaarlijks een vast bedrag om jaarlijks te hekkelen / maaien (indien noodzakelijk) en om periodiek te baggeren.

Voor het hekkelen van waterwegen (betreft voornamelijk bermsloten) wordt getracht zo veel mogelijk contracten af te sluiten met eigenaren van aanliggende percelen waarbij de eigenaren tegen een vergoeding het hekkelen voor de gemeente uitvoeren en het hekkelmateriaal op hun terrein ontvangen. De resterende hekkelwerkzaamheden worden op de markt gezet. Bij hekkelwerkzaamheden wordt het overgrote deel van het vrijkomende hekkelmateriaal afgevoerd naar een composteerinrichting. In verband met de bereikbaarheid wordt nog een klein deel van het hekkelmateriaal verklepeld en vervolgens in de berm achtergelaten. Voor het verkrijgen van de gewenste bermvegetatie geniet afvoer van hekkelmateriaal echter de voorkeur (verschrallingsbeleid). Een aantal bermsloten is voorzien van walbeschoeiing. Reden is doorgaans ruimtegebrek of afslag van het talud als gevolg van stromend water en bodemopbouw. Indien technisch mogelijk verdient uit kostenoverwegingen een natuurlijk talud de voorkeur.

Beeldkwaliteit

Vijfmaal per jaar wordt er een beeldkwaliteit schouw uitgevoerd volgens de CROW-publicatie 223. Deze beeldkwaliteitsschouw heeft betrekking op groen en wegen. Bij deze schouw rondes worden er op willekeurig gekozen plaatsen geïnspecteerd waarbij wordt gekeken naar wat de beeldkwaliteit is ten opzichte van de vastgestelde kwaliteit. De vastgestelde kwaliteit is niveau B. Naast beeldkwaliteit worden er ook technische inspecties uitgevoerd. De beeldkwaliteit zegt nog niets over de technische kwaliteit.

Het uitgangspunt van het beheren van de kapitaalgoederen is een cyclische aanpak mede gebaseerd op het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV)

In de tabel hieronder een weergave van de stand van zaken aangaande achterstallig onderhoud.

Onderdeel	Achterstallig Onderhoud	Hoogte achterstallig onderhoud	Naam ingestelde reserve of voorziening	Hoogte van de reserve of voorziening
Wegen	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kunstwerken	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Openbare verlichting	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gebouwen	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Waterwegen	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Riolering	Nee	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Majeure vervangingen / projecten 2024

Beschoeiingen / damwanden:

- Vervangen brug VW0009a Butefjild Feanwâlden
- Vervangen brug Butefjild Feanwâlden
- Vervangen brug BW0001 Tienewei Broeksterwâld
- Vervangen brug DM0011 Trekwei / Wâlddyk

Waterwegen:

- Baggeren op diverse locaties

Straatverlichting:

- Vervanging 59 masten
- Vervangen 53 armaturen voor Led armaturen

Wegen:

- Omvormen en verbreden fietspad Rinewal
- De Swette Feanwalden vervanging
- De Swette Feanwalden herinrichting
- Oastein Feanwalden vervanging
- Oastein Feanwalden herinrichting
- Van Sytzamawei vervanging
- Fogelsang vervanging
- Skriesstrjitte vervanging
- Skriesstrjitte herinrichting
- Harmen Brouwerloane vervanging
- Mieden Fietspad vervanging en omvormen naar beton
- Djipswal vervanging
- Djipswal herinrichting
- Rjochthusstrjitte vervanging
- Rjochthusstrjitte herinrichting
- Galgeheech vervanging
- Galgeheech herinrichting
- Trekwei (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Willemstrjitte (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Foarstrjitte (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- D. Bosmastrjitte (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Blokmiestrjitte (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Putterstrjitte (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Van Aylvawei (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)
- Eysingawei (herinrichting gekoppeld aan bestaande vervanging)

Groen:

- Diverse renovaties plantvakken conform technische schouw gehele gemeente

Gebouwen:

- Vervangen dak sporthal Sikkemahal
- Restauratie kerktoren Rinsumageast

Riolering:

Feanwalden	De Finnen
Feanwalden	Eslawald
Feanwalden	Zwette
De Westereen	Skriesstrjitte
De Westereen	Fogelsang
De Westereen	Foarstrjitte
De Westereen	Blokmiestrjitte
De Westereen	Putterstrjitte
Driezum	Eastwald

Paragraaf financiering

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) worden in de begroting in afzonderlijke paragrafen beleidsrichtlijnen vastgelegd over relevante beheersmatige aspecten. In de beheers verordening naar artikel 212 van de Gemeentewet geeft de raad het kader aan.

In het Treasurystatuut gemeente Dantumadiel, staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het treasurybeleid vermeld. De geplande uitvoering van het treasurybeleid is weergegeven in de paragraaf financiering.

Rente ontwikkeling

Een belangrijke factor bij het uitvoeren van het treasurybeleid is het verwachte verloop van de rente. Onze rentevisie wordt aan de hand van een aantal financiële instellingen opgesteld. De rentes lagen een lange tijd op historisch lage waarden, de afgelopen periode is daar duidelijk verandering in gekomen en zijn de rentes gaan stijgen.

Kasbeheer

Het betalingsverkeer doet de gemeente Dantumadiel hoofdzakelijk doen via de BNG Bank, daarnaast wordt de Rabobank gebruikt voor het afstorten van contante gelden en als service naar de klanten. Het saldo op deze rekening wordt periodiek afgeroomd ten gunste van de BNG-rekening.

Met de BNG Bank is een financieringsovereenkomst afgesloten voor één jaar, welke telkens per 1 januari stilzwijgend met één jaar wordt verlengd.

Bij de Rabobank is geen kredietfaciliteit aanwezig. Uiteraard staat het de gemeente Dantumadiel vrij om tot de kasgeldlimiet (8,5% van het begrotingstotaal) voor een bepaalde periode kort geld aan te trekken.

Schatkistbankieren

Het schatkistbankieren voor decentrale overheden heeft een wettelijke basis in de wet FIDO en moet ervoor zorgen dat er een lagere EMU-schuld van de collectieve sector ontstaat.

Omdat het Schatkistbankieren verplicht is gesteld, moeten decentrale overheden alle middelen die ze niet direct nodig hebben voor hun publieke taak in de schatkist onderbrengen.

Wel is er sprake van een bepaalde drempel. De hoogte van deze drempel is afhankelijk van de financiële omvang van een decentrale overheid. De drempel is per 1 juli 2021 verhoogd van 0,75% van het jaarlijks begrotingstotaal, naar 2% met een minimum van € 1.000.000.

Renterisicobeheer

De gemeente loopt renterisico op het moment dat nieuwe leningen moeten worden aangetrokken (herfinanciering) of als een renteherziening van toepassing is. Om dit renterisico te beheersen wordt er in de wet FIDO een renterisiconorm bepaald. Voor gemeenten bedraagt de renterisiconorm maximaal 20% van het begrotingsbedrag bij aanvang van het begrotingsjaar.

Berekening renterisiconorm 2024

	Bedragen x € 1.000
Begrotingstotaal	70.877
Renterisico percentage	20%
Renterisiconorm	14.175

Toetsing renterisico aan

	Bedragen x € 1.000
Renterisico (renteherziening en aflossing)	1.360
Renterisiconorm	14.175
Ruimte onder renterisiconorm	12.815

Uit bovenstaande berekening blijkt, dat de gemeente Dantumadiel binnen de grenzen van de renterisiconorm blijft.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet (het bedrag waarvoor op basis van kortgeld financiering mag worden aangetrokken) bedraagt 8,5% van het gemeentelijke budget bij aanvang van het begrotingsjaar 2024. De kasgeldlimiet voor het jaar 2024 is € 6.025.000 (8,5% van € 70.877.000).

Het is toegestaan om tijdelijk, gedurende drie opeenvolgende kwartalen, de kasgeldlimiet te overschrijden.

Lening positie

De totale schuld van de gemeente per 31 december 2024 bedraagt € 27.790.

Het verloop van de leningen

	Bedragen x € 1.000
Schuld per 01-01	27.149
Aflossingen	-1.360
Nieuwe leningen	-
Schuld per 31-12	27.790

Kredietrisico op verstrekte geldleningen

De gemeente staat borg voor een aantal geldleningen. Gezien het feit dat voor de meeste van deze leningen het Waarborgfonds Sociale Woningbouw garant staat, kan het directe risico als minimaal worden beschouwd. Het indirecte risico is wel aanwezig. Dit risico ontstaat wanneer een willekeurige landelijke woningcorporatie niet meer aan haar betalingsverplichting kan voldoen (denk hierbij aan Woningcorporatie Vestia) en het WSW-garantievermogen daalt tot beneden 0,25%, van het totale geborgde vermogen. Mocht dit voorkomen dan zullen de gezamenlijke gemeenten voor 50% van deze schuld (na uitputting van het garantievermogen en betaling van de directe schadegemeentes) verplicht zijn deze overblijvende schuld, via een renteloze lening te verstrekken. Het risico is dan in beginsel de rentederving op deze verstrekte lening.

Wet HOF

In de wet Houdbare Overheids Financiën (wet HOF) worden de Europese normen verankerd voor de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld. Die normen raken ook gemeenten, omdat de gemeenteschulden en financieringstekorten van gemeenten meetellen in de overheidsschuld van Nederland. Elke gemeente heeft een individuele EMU-referentiewaarde. Deze is afgeleid van het plafond voor het EMU-saldo van de gezamenlijke gemeenten. De VNG adviseert gemeenten om niet te sturen op deze EMU-referentiewaarde. Dat verhindert een uitruil van plussen en minnen tussen gemeenten ten opzichte van de individuele EMU-referentiewaarde en leidt mogelijk tot een onnodig uitstel van investeringen door gemeenten. In plaats daarvan kunnen gemeenten beter sturen op de ontwikkeling van de hoogte van de schuld. Als gemeente Dantumadiel hebben wij aandacht voor de schuldpositie van onze gemeente via de jaarstukken en begroting en de daarin verplicht opgenomen paragraaf Financiering. Daarbij dient opgemerkt te worden dat de gemeente Dantumadiel geen specifiek schuldenbeleid heeft.

Renteverdeling

De rentekosten worden verdeeld aan de taakvelden op basis van een omslagrente. Hierbij worden de totale rentekosten eerst gecorrigeerd met de doorgeleende geldleningen en de toerekening aan de grondexploitaties. Het totaal toe te rekenen rente aan de taakvelden bedraagt € 192.482. Aan de taakvelden wordt doorberekend een bedrag van € 192.702, waardoor op de treasury door afrondingen een voordelig renteresultaat van € 220 ontstaat.

Renteschema

	Bedragen x € 1.000
Rentelasten	236
Rentebaten	-38
Correctie voor doorgeleende gelden en grondexploitaties	-6
Aan taakvelden toe te rekenen rente	192
werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (=rente-omslag)	193
Renteresultaat op treasury	0

EMU-saldo

In 2004 hebben Rijk en medeoverheden afgesproken dat het EMU-tekort van medeoverheden maximaal - 0,5% BBP mag bedragen. Deze beperking vloeit voort uit de Europese saldogrens van 0,3% BBP die geldt voor de volledige Nederlandse collectieve sector. Wanneer het saldo positief is, is er sprake van een vorderingenoverschot, als het saldo negatief is, spreekt men over een vorderingstekort. Er is voor 2024 sprake van een EMU-tekort.

	Bedragen x € 1.000
Exploitatiesaldo vóór mutaties reserves	-158
Mutaties (im)materiële vaste activa	-21.319
Mutaties voorzieningen	-257
Mutaties voorraden (inclusief bouwgrondexploitatie)	0
Berekend EMU-saldo	-21.734

Paragraaf bedrijfsvoering

Inleiding

De term 'bedrijfsvoering' verwijst naar de inzet van bedrijfsmiddelen om de bedrijfsdoelen te behalen. Die bedrijfsmiddelen zijn: personeel, informatie, organisatie, financiën, automatisering, communicatie, huisvesting ('PIOFACH'), aangevuld met juridisch en inkoop.

In deze paragraaf worden de volgende onderwerpen behandeld:

- Een zelfstandige organisatie
- ICT als belangrijke randvoorwaarde
- Ontwikkeling personele bezetting
- Financiën Opbouw en Ontvlechting
- Ontwikkeling risicomanagement en interne controle

Een zelfstandige organisatie

Het jaar 2024 is een belangrijk jaar. Het ambtelijk apparaat van de gemeente Dantumadiel moet zelfstandig opereren. Deels met ervaren krachten maar ook voor een deel met nieuwe mensen. Het wordt een prachtige uitdaging om het bestuur goed te adviseren en vooral om de dienstverlening naar onze inwoners en ondernemers goed neer te zetten. De organisatie functioneert zelfstandig, maar kent in 2024 nog wel enige belangrijke transitie momenten. Een van de belangrijkste is de overgang naar een geheel ontvlochten ICT omgeving voor het sociaal domein. Hier is, vanwege complexiteit en impact, wat langer de tijd genomen. Een ander belangrijk moment zijn de eerste, Europese, verkiezingen die zelfstandig moeten worden geregistreerd als gemeente Dantumadiel. Er is voldoende ondersteuning georganiseerd, dus er mag verwacht worden dat dit lukt. Vorig jaar zijn er een aantal mensen op tijdelijke basis aangenomen, in de loop van 2024 mogen we verwachten dat deze plaatsen door permanente invulling worden vervangen. En zo ontstaat er in 2024 een situatie waarbij het tevreden zijn met het feit dat alles werkt, weer gaat veranderen in een beweging om alles nog beter te gaan doen. Om zo te voldoen aan dat wat we in de visie en organisatiefilosofie geschreven hebben.

ICT als belangrijke randvoorwaarde

Nu, per 1 januari 2024, de gemeente Dantumadiel weer een eigen organisatie heeft, draagt het direct ook de verantwoordelijkheid voor een goed werkende ICT. ICT is een van de meest complexe, maar ook een van de meest noodzakelijke, randvoorwaarden voor het goed functioneren van de organisatie. En dus ook een van die factoren die de kwaliteit van de dienstverlening bepalen.

Juist om deze relevantie is eerder besloten om zoveel mogelijk de bestaande architectuur en dus de bestaande software te continueren. Hiermee wordt continuïteit geboden aan een stuk tevredenheid, maar wordt ook het risico voor discontinuïteit en vertraging beperkt. Een gevolg daarvan is dat er een aparte Centrumregeling met de gemeente Leeuwarden wordt afgesloten. Hiermee komt de uitvoering van de ICT taken zoveel mogelijk bij de gemeente Leeuwarden te liggen. Die dat overigens ook voor de gemeenten Waadhoeke, Noardeast-Fryslân en de Waddeneilanden doet.

Overigens betekent bovenstaand dat de gemeente Dantumadiel wel ICT gerelateerde taken houdt. Te denken valt aan functies, bijvoorbeeld, op het gebied van functioneel beheer en data-analyse. Ook een belangrijk punt is de ICT rondom het Sociaal domein. onder andere vanwege de mogelijke gevolgen wanneer het niet goed zou werken, pas vanaf 1 juli onafhankelijk van Noardeast-Fryslân moet gaan werken. Ook die applicaties gaan werken onder de centrumregeling met Leeuwarden.

Samengevat zal de ICT in 2024 veel gelijkenis tonen met de situatie in de voorgaande jaren, maar wordt het technische beheer geregeld middels een directe overeenkomst met de gemeente Leeuwarden.

Daadwerkelijk, en dus wel in afwijking van voorgaande jaren, is de data , zoveel mogelijk, gescheiden van de data van de gemeente Noardeast-Fryslân en is er sprake van zelfstandige, losstaande, omgevingen. Uiteraard worden nieuwe ontwikkelingen, zoals koppeling op landelijke netwerken bijv. ten behoeve van de omgevingswet, wel geïmplementeerd.

Ontwikkeling personele bezetting

Het begrote vaste aantal FTE voor de zelfstandige organisatie per 1 januari 2024 bedraagt 163,2 FTE. Daarnaast is een tijdelijke formatie vastgesteld van 15,1 FTE.

In mei 2023 is het directie- en managementteam benoemt. In de maanden mei-september heeft de plaatsingsprocedure plaats gevonden, waarbij medewerkers uit de samenwerking zich konden inschrijven voor een functie binnen de zelfstandige organisatie.

Het proces van werving en selectie voor de invulling van de resterende formatie is nog niet afgerond. Het is daarom niet mogelijk om een indicatie te geven van de externe capaciteit die in 2024 is benodigd.

Het ziekteverzuimpercentage heeft zich als volgt ontwikkeld

	Ziekteverzuim %
2019	6,92%
2020	5,76%
2021	5,09%
2022	6,37%

De stijging van het verzuim in 2022 kan gedeeltelijk verklaard worden door een algemene landelijke trend van verzuimstijging. Deels werd dit zeker in de begin fase van 2022 bepaald door het toenemen van infectie gerelateerd verzuim met gemiddeld gezien iets langdurige beloop als gebruikelijk. De hele stijging verklaart dit echter niet. Opvallend is dat het verzuimpercentage ook over de hele zomerperiode hoog gebleven is (rond 6%) terwijl deze periode zich normalerwijs kenmerkt door een veel lager verzuim in de periode van mei tot en met september. Naast weerbarstige medische problematiek gerelateerd aan COVID valt hierbij ook de verminderde aandacht voor intensieve verzuimbegeleiding door leidinggevende op. Zeker in de periode vanaf de zomervakantie zijn door verloop, interne veranderingen een behoorlijk aantal langdurige re-integratietrajecten vrijwel stil gevallen en dit houdt het verzuimpercentage hoog.

Voor 2023 is al geconcludeerd, onder andere door de bedrijfsarts, dat het verzuimpercentage weer daalt. Dit heeft met name te maken met de invulling van de vacatures van leidinggevenden. Er vindt weer een meer directe sturing plaats op verzuim. Verwachting is dat het verzuimpercentage hierdoor zal dalen.

Financiën Opbouw en Ontvlechting

Voor de opbouw van de zelfstandige organisatie en de ontvlechting van de bestaande samenwerking zijn een aantal incidentele budgetten beschikbaar gesteld. Deze hebben tot doel om een soepele overgang te bewerkstelligen.

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Tijdelijke formatie		1.650	1.650	1.300	
Kwartiermakers	580				
Opbouw ICT	555				
Programmaplan DAN 2024	634				
Overige budgetten opbouw	207				
Totaal Opbouw	1.976	1.650	1.650	1.300	-
Ontvlechting	821	137			
Ontvlechting ICT	383				
Totaal Ontvlechting	1.204	137	-	-	-

In de raadsvergadering van 26 september 2023 is besloten om een bedrag van € 325.000 van het budget voor de tijdelijke formatie van het jaar 2024 over te hevelen naar het jaar 2023. Dit besluit is nog niet in deze begroting verwerkt.

Naast de incidentele posten is in programma 1 een stelpost voor structurele kosten opgenomen van € 825.000. Deze stelpost op opgenomen voor de mogelijke financiële gevolgen van de ontvlechting van de gezamenlijke contracten.

In 2023 waren de kosten voor met name lonen, automatisering en personeel gerelateerde budgetten opgenomen in de uitvoeringsbegroting. In onderstaande tabel wordt voor elk onderdeel uit de uitvoeringsbegroting weer gegeven welke bedragen zijn opgenomen in de begroting 2024.

Onderdelen uitvoeringsbegroting (bedragen x € 1.000)	Baten	Lasten	Begroting 2024
Loonkosten	12	-15.140	-15.128
Overige personeelskosten	16	-988	-972
Automatisering	109	-2.000	-1.891
Tractie	9	-286	-277
Facilitaire zaken	3	-226	-223
Overige dienstverlening	0	-272	-272
Totaal	150	-18.911	-18.761

De incidentele budgetten voor de opbouw en ontvlechting en het structurele extra budget voor de formatie zijn opgenomen onder Overhead. Samen met de opgenomen incidentele (ICT) projectbudgetten is dit de grootste verklaring voor de stijging van de kosten onder Overhead.

Ontwikkeling risicomanagement en interne controle

Risicobeheersing verbonden partijen

Het provinciaal initiatief van concerncontrollers om een gezamenlijke risicoanalyse te maken van de verbonden partijen heeft zich verder ontwikkeld. Er zijn rapportages beschikbaar van een aantal verbonden partijen. We verwachten dat hierdoor de paragraaf verbonden partijen in de begroting en de jaarrekening meer inhoud krijgt en dat de gemeentelijke sturing op de verbonden partijen zich verder gaat ontwikkelen.

Ontwikkelagenda control

Er wordt ook in 2024 aandacht gegeven aan de beheersing van de financiële processen. Het Controlteam gaat daartoe het gesprek aan met de vakafdelingen over de met de processen samenhangende risico's met het doel beheersingsmaatregelen te treffen om te voorkomen dat de risico's leiden tot fouten of nadelen. Het

gaat hier bijvoorbeeld om rechtmatigheidsrisico's, het niet volledig in rekening brengen van belastingen of leges, het risico op fraude etc. Deze gesprekken worden gevoerd met de vakafdelingen die een verantwoordelijkheid hebben voor een financieel proces om te bekijken of de processen in opzet goed geregeld zijn. Om na te gaan of het in de praktijk ook zo werkt worden dossiercontroles uitgevoerd door collega's van medewerkers uit de teams die er uitvoering aan geven. Het Controlteam begeleidt dit, is verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging en rapporteert aan het management en de directie over de resultaten. De rapportages worden gebruikt door de accountant om het college te adviseren over de interne beheersing en een conclusie te trekken over de getrouwheid van de jaarrekening en de rechtmatigheid van de beheershandelingen ten behoeve van de gemeenteraad.

Collegeverklaring financiële rechtmatigheid

De invoering van de collegeverklaring voor de financiële rechtmatigheid vindt plaats vanaf het jaar 2023. Het college van BenW geeft over 2023 voor het eerst zelf een verklaring voor de financiële rechtmatigheid af. De accountant geeft een verklaring af voor de getrouwheid en onderzoekt daarbij ook de getrouwheid van de collegeverklaring. De collegeverklaring heeft niet alleen betrekking op de financieel rechtmatige toepassing van de regels uit de verordeningen maar ook op de begrotingsrechtmatigheid en mogelijk misbruik door derden van gemeentelijke voorzieningen. Met name als het gaat om onderzoek naar Misbruik worden 2023 en 2024 voor de gemeente jaren om ervaring op te doen. Het Controlteam bereidt de collegeverklaring voor. Dit vraagt van Control een onafhankelijke positie. De verantwoordelijkheid van het uitvoeren van de eerstelijnscontroles ligt bij de teammanagers. Het Controlteam opereert in de tweede lijn door vast te stellen of de beheersmaatregelen nageleefd worden en voldoende zekerheid geven en in de derde lijn door te toetsen of de door de teammanager gekozen beheersmaatregelen op basis van opzet, bestaan en werking voldoende zijn. Ook doet zij aanbevelingen aan management en bestuur waar het gaat om de doelmatigheid en efficiëncy van de processen.

Fraude en integriteit

Fraude, Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de kadernota rechtmatigheid 2022 van de commissie BBV is het volgende opgenomen ten aanzien van het onderwerp fraude. "De accountant heeft een verantwoordelijkheid met betrekking tot fraude in het kader van de controle van de jaarrekening. Dit type fraudes omvat opzettelijke handelingen door één of meerdere personen binnen de gemeente, waarbij gebruik wordt gemaakt van misleiding teneinde een onrechtmatig of onwettig voordeel te behalen. Een voorbeeld is het betalen van valse facturen waarbij één of meerdere personen binnen de gemeente betrokken zijn. Dit type fraudes is een onderdeel van de getrouwheidsverklaring van de accountant en wordt daarom niet opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Als de gemeente deze fraude op een juiste manier heeft verwerkt in de jaarrekening, dan kan deze toegelicht worden in de paragraaf bedrijfsvoering, maar er is geen verplichting".

Naast fraude kan er sprake zijn van misbruik en oneigenlijk gebruik. In het dagelijks taalgebruik is het gebruikelijk misbruik en oneigenlijk gebruik ook als fraude te bestempelen, denk hierbij aan een term als 'bijstandsfraude' of aan 'fraude' met vergunningen. Dit type fraudes valt nadrukkelijk onder het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium. Het gaat hier om derden die misbruik maken van (gemeentelijke) regelingen. De verantwoording over misbruik en oneigenlijk gebruik zal vanaf het verslagjaar 2023 worden opgenomen in de collegeverklaring bij de jaarrekening.

Fraudebeheersing

Binnen de gemeente wordt voor de financiële processen gewerkt met controlplatforms waarin de processen worden besproken, de daarbij behorende risico's en te nemen beheersmaatregelen. Door middel van interne controles wordt de werking van de processen en de genomen beheersmaatregelen getoetst. De risicobeheersing richt zich met name om rechtmatigheidsaspecten en volledigheid van opbrengsten, maar ook andere risico's zoals frauderisico's kunnen aan de orde komen als zij worden geïdentificeerd. Er is dus geen specifieke aanpak gericht op frauderisico's en fraudebeheersing, maar frauderisico's en maatregelen om fraude te voorkomen kunnen wel aan de orde komen tijdens de controlplatforms.

Integriteit

In de samenwerking is de afgelopen jaren veel aandacht geweest voor het thema integriteit. In het afgelopen jaar hebben we voor bewustwording rondom het onderwerp integriteit met name ingespeeld op actualiteiten. Daarvoor hebben we op het leerplatform Us Academy een tweetal leerlijnen tijdelijk opengesteld om de aandacht op een thema te vestigen. Dit waren de leerlijnen:

- Respectvol gedrag op de werkvloer (n.a.v. grensoverschrijdend gedrag the Voice)
- Financieel Fit (om weerbaar te zijn nu kosten en inflatie stijgen)

Verder is er met name aandacht geweest voor het onderwerp rondom de indiensttreding van medewerkers. Er is de geheimhoudingsverklaring en VOG voor al het personeel en het afleggen van de eed of belofte voor de ambtenaren.

Continuïteit

De begroting is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling. De continuïteit van gemeenten is op grond van artikel 12 van de financiële verhoudingswet wettelijk verankerd. Om die reden is de continuïteit van gemeente Dantumadiel in voldoende mate gewaarborgd. Tevens zijn in de begroting of andere besluiten geen stellige voornemens om majeure aanpassingen te doen in beleid, taken, activiteiten of locaties die mogelijk materiële effecten hebben op vermogen of resultaat.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

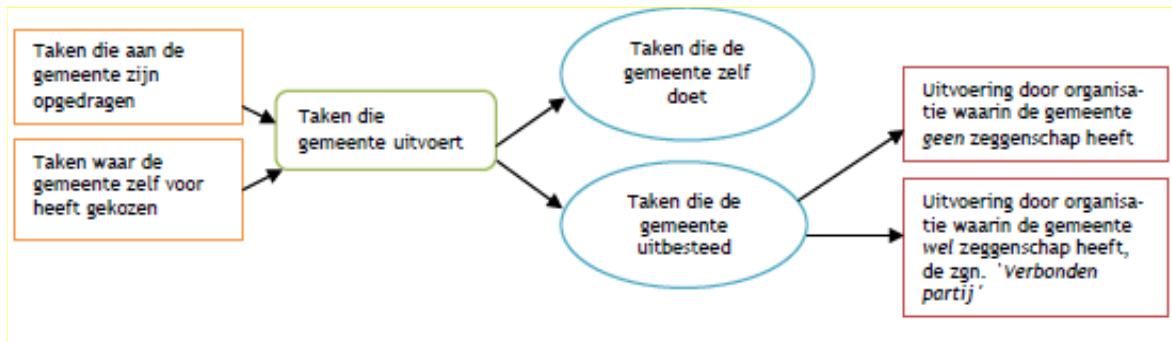
De meeste taken die worden uitgevoerd, zijn wettelijk opgedragen aan de uitvoerende gemeente. Dit betreft bijvoorbeeld de inzameling van huishoudelijk afval en de taken die de gemeente op zich neemt als gevolg van de decentralisatie. Daarnaast bestaan er taken die door de gemeente op eigen initiatief worden uitgevoerd, zoals sport en de exploitatie van gronden. Bij de uitvoering van de verschillende taken maakt de gemeente zelf de keuze om deze zelf te doen, of om de taken te laten uitvoeren door andere partijen.

Bij het maken van de keuzes wordt onder andere gekeken naar de volgende aspecten:

- Kunnen er (bedrijfseconomische) schaalvoordelen worden behaald?
- Wordt bij de uitvoering/dienstverlening een betere kwaliteit/dienstverlening gerealiseerd?

Indien wordt gekozen voor de uitvoering van de taak door een verbonden partij, kunnen daarin twee keuzes worden gemaakt, namelijk:

- De activiteiten worden uitgevoerd door een partij waarin de gemeente geen zeggenschap heeft;
- De activiteiten worden uitgevoerd door een partij waarin de gemeente wel zeggenschap heeft.

Verbonden partij

Er is sprake van een verbonden partij als de gemeente in die organisatie een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Dit is vastgelegd in artikel 1 lid b van het Besluit begroting en verantwoording, waarin staat dat een verbonden partij een privaot- of publiekrechtelijke organisatie is waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Definitie bestuurlijk belang (artikel 1 lid d): zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Definitie financieel belang (artikel 1 lid c): een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Beleidskader

Uit de definitie van een verbonden partij in het Besluit begroting en verantwoording blijkt dat sprake móet zijn van een financieel belang én een bestuurlijk belang. Indien het alleen om een financieel belang of alleen om een bestuurlijk belang gaat, dan is er geen sprake van een verbonden partij.

Overige belangrijke bepalingen zijn:

- Artikel 5 BBV schrijft voor dat verbonden partijen niet geconsolideerd worden in de begroting en in de jaarstukken;
- Artikel 8 lid 3 BBV schrijft voor dat de betrokkenheid van verbonden partijen bij de realisatie van de doelstellingen binnen een programma, moet worden opgenomen in het betreffende programma;
- Artikel 9 lid 2 BBV meldt dat verbonden partijen verplicht moeten worden opgenomen in een aparte paragraaf verbonden partijen. Deze is daarmee onderdeel van de beleidsbegroting en het jaarverslag.

Soorten verbonden partijen

Er zijn twee soorten verbonden partijen, namelijk de publiekrechtelijke verbonden partij en de privaatrechtelijke verbonden partij.

- Publiekrechtelijke verbonden partij
Bij de publiekrechtelijke verbonden partij gaat het om een samenwerking tussen overheden. Een dergelijke partij is opgericht op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Daarin regelen de deelnemende overheden onderling de vertegenwoordiging en de financiële aansprakelijkheid van de deelnemers. In het geval een gemeenschappelijke regeling niet meer aan zijn verplichtingen voldoet, dan zijn deelnemende partijen gezamenlijk verantwoordelijk voor een negatief saldo dat ontstaat.
- Privaatrechtelijke verbonden partij
Van een privaatrechtelijke verbonden partij is sprake als er wordt samengewerkt tussen overheden onderling of tussen overheden en private partijen. De samenwerking is in dat geval geregeld op basis van het Burgerlijk Wetboek.
Bij privaatrechtelijke verbonden partijen wordt onderscheid gemaakt in:
- Verenigingen;
  - Commanditaire vennootschappen en onderlinge waarborgmaatschappijen;
  - Naamloze vennootschappen;
  - Besloten vennootschappen of stichtingen.

Voorschriften conform BBV

In artikel 15 van het Besluit begroting en verantwoording staat welke informatie er bij de begroting en jaarrekening moet worden gepubliceerd. Het gaat dan om:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen; zie programma's.
- De lijst van verbonden partijen die wordt onderverdeeld in:
  - Gemeenschappelijke regelingen;
  - Vennootschappen en coöperaties;
  - Stichtingen en verenigingen;
  - Overige verbonden partijen.

In de lijst zal per verbonden partij de volgende informatie worden opgenomen:

- De wijze waarop de gemeente een belang heeft;
- Het verwachte belang van de gemeente aan het begin en het einde van het begrotingsjaar;
- De verwachte omvang van het eigen en vreemd vermogen aan het begin en het einde van het begrotingsjaar;
- De verwachte omvang van het financieel resultaat;
- De eventuele risico's.

Risico's

Bij elke verbonden partij is een kopje opgenomen betreffende het risico dat de verbonden partij vormt voor de gemeente. Doet zich een risico voor, dan is dit bij de verbonden partij vermeld. Geen risico komt tot uitdrukking in een plat streepje - .

Verbonden partijen

Conform de regelgeving vanuit de commissie BBV-artikel 15 BBV lid 1 b geven we de bovenstaande informatie schematisch weer, in een lijst van verbonden partijen.

De gemeente heeft de volgende verbonden partijen.

- Gemeenschappelijke regelingen
  - GR Dantumadiel Noardeast Fryslân
  - GR Veiligheidsregio Fryslân
  - GR Sociaal Domein Fryslân
  - GR Welstandszorg Hûs en Hiem
  - GR Fryske Utfieringstsjinst Milieu en Omjouwing (FUMO)
  - GR Dokwurk
  - GR Mobiliteitsburo Noard East Fryslân
  - GR Recreatieschap de Marrekrite

- Vennootschappen en coöperaties
  - NV Kabeltelevisie Noordoost Friesland
  - Afvalsturing Friesland (Omrin)
  - Bank Nederlandse Gemeenten
- Stichtingen en verenigingen
  - Stichting Roobol
  - Vereniging van Nederlandse Gemeenten
  - Vereniging van Friese Gemeenten
  - Stichting IJswegencentrale Oostergo
  - Coöperatie Openbare Verlichting Energie Fryslân UA
- Overige verbonden partijen
  - Geen

Gemeenschappelijke regelingen

Centrumregeling Samenwerking Dantumadiel en Noardeast-Fryslân			
Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met centrumgemeente			
Programma's: 1 Ynwenner en Bestjoer			
Openbaar en wijze van belang:			
<u>Openbaar belang:</u>			
De regeling is getroffen ten behoeve van de dienstverlening van de gemeente Noardeast-Fryslân (centrumgemeente) aan de gemeente Dantumadiel (gastgemeente) Staatscourant 63678 8-11-2018). Het college en de burgemeester van de gastgemeente laten door de centrumgemeente in beginsel alle gemeentelijke taken uitvoeren, voor zover deze niet aan anderen zijn opgedragen of overgedragen en als zodanig zijn beschreven in het dienstverleningshandvest zoals bedoeld in artikel 7 centrumregeling.			
<u>Wijze van belang:</u>			
<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk belang: <ul style="list-style-type: none"> ◦ De gemeente Noardeast-Fryslân is centrumgemeente, als bedoeld in artikel 8 , vierde lid van de Wet gemeenschappelijke regelingen, (art 3 centrum-regeling); ◦ Het college en de burgemeester van de gastgemeente zullen bij afzonderlijk mandaatbesluit de bevoegdheden die samenhangen met de taken zoals vermeld in artikel 4 van de centrumregeling opdragen aan de overeenkomstige bestuursorganen (art 5 centrumregeling). • Financieel belang: <ul style="list-style-type: none"> ◦ In het dienstverleningshandvest wordt de centrumregeling nader uitgewerkt, (art 7 centrumregeling); ◦ In ieder geval wordt geregeld: <ul style="list-style-type: none"> • De uitvoeringskaders; • De kwaliteitseisen van de taakuitvoering; • De verdeelsleutel en de bijdrage van de gastgemeente in de uitvoeringskosten van de centrumgemeente. ◦ Deze centrumregeling is niet verplicht om een begroting of jaarrekening op te stellen. 			
<u>Financieel belang:</u>			
	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022		
Eigen vermogen	2022	p.m.	p.m.
Vreemd vermogen	2022	p.m.	p.m.
Omvang financieel resultaat jaarrekening 2022, x € 1.000:			

Centrumregeling Samenwerking Dantumadiel en Noardeast-Fryslân

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar):-

Ontwikkelingen: De raad heeft in de vergadering van 4 juli 2022 toestemming gegeven de centrumregeling per 1-1-2024 op te heffen.

Veiligheidsregio Fryslân

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam

Programma's: 1 Ynwenner en Bestjoer en 3 Soarch en Wolwêzen

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De Veiligheidsregio Fryslân is een gemeenschappelijke regeling per 1-1-2014 van alle Friese gemeenten en verzorgt de wettelijke taken op het gebied van veiligheid en gezondheid voor de inwoners van de provincie Fryslân. Activiteiten betreffen o.a. publieke gezondheidszorg, brandweertzorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, en het beheer van een gemeenschappelijke meldkamer, het zijn van een platform voor samenwerking voor geallieerde diensten en partners etc.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - Het algemeen bestuur van de regio bestaat overeenkomstig art. 11, lid 1 van de wet, uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten;
  - Het dagelijks bestuur bestaat uit:
    - a. de voorzitter van het algemeen bestuur;
    - b. de voorzitter van de agendacommissie Gezondheid en een lid aan te wijzen uit en door de agendacommissie Gezondheid;
    - c. de voorzitter van de agendacommissie Veiligheid en een lid aan te wijzen uit en door de agendacommissie Veiligheid.
    - De agendacommissie is een bestuurscommissie volgens art 25 Wgr.
- Financieel belang:
  - Voor de verdeling van de kosten wordt als verdeelsleutel gehanteerd het aantal inwoners van de gemeenten volgens de door het Centraal Bureau voor de Statistiek openbaar gemaakte bevolkingscijfers per 1 januari van het jaar, voorafgaande aan dat, waarvoor de bijdrage verschuldigd is. De deelnemende gemeenten dragen er zorg voor dat de regio te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	2.037	2.037
Eigen vermogen	2024	7.801	7.000
Vreemd vermogen	2024	80.075	86.445

Omvang financieel resultaat begroting: 0

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân 2018

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met centrumgemeente

Programma's: 3 Soarch en Wolwêzen

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

Alle Friese gemeenten zijn een centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân 2018 aangegaan met als centrumgemeente de gemeente Leeuwarden (Staatscourant 2017 nr. 61128, dd. 24 okt 2017). Het doel is de beleidsvoorbereiding ten behoeve van de wettelijke taken op terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie en de inkoop ten behoeve van wettelijke taken op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ontwikkeling doelmatig en kwalitatief hoogwaardig te organiseren met de Friese gemeenten.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - De gemeente Leeuwarden is een centrumgemeente als bedoeld in art 8 lid 4 Wet gemeenschappelijke regelingen.
  - De centrumgemeente wordt mandaat, volmacht en machtiging verleend door de gastgemeenten om de taken op het terrein van het sociaal domein, waaronder o.a. WMO, Jeugdwet, Participatiewet, namens de gastgemeenten uit te voeren, conform de bepalingen in de gemeenschappelijke regeling.
- Financieel belang:
  - De kosten voor de dienstverlening bestaan uit kosten voor instandhouding en kosten voor taakuitvoering. De kosten voor instandhouding worden onder gemeenten verdeeld op basis van inwoneraantal van elke gemeente met peildatum 1 januari van jaar t-1. De kosten voor uitvoering van taken worden verdeeld onder gemeenten op basis van het percentuele aandeel dat een gemeente toekomt in het totaal van aantallen cliënten op basis van de Jeugdwet, zoals meest recentelijk vastgesteld door het Centraal Bureau voor Statistiek, op peildatum 1 januari van jaar t-1. Dit geldt voor zowel de uitvoering van taken in het kader van de verplichte wettelijke samenwerking als voor de vrijwillige samenwerking voor de Jeugdwet. De totale kosten worden na gecalculeerd en volledig doorberekend aan de deelnemende gemeenten.
  - Voor de paragraaf zijn geen gegevens ontvangen.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	165	165
Eigen vermogen	2024	0	0
Vreemd vermogen	2024	0	0

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2024 x € 1.000:

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Welstandszorg Hûs en Hiem

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam

Programma's: 5 Wenjen en Omjouwing

Openbaar en wijze van belang:

Welstandszorg Hûs en Hiem

Openbaar belang:

Het voorzien van de gemeenten in de welstandsadviesing als bedoeld in de Woningwet en adviesing over toepassing van de Monumentenwet.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - Het algemeen bestuur bestaat uit zoveel leden als het aantal deelnemende gemeenten bedraagt.
  - De raden wijzen hetzij hun voorzitter, hetzij een wethouder van hun gemeente als lid en als plaatsvervangend lid aan.
  - Op grond van artikel 13 van de gemeenschappelijke regeling wordt het dagelijks bestuur benoemd uit het algemeen bestuur.
- Financieel belang:
  - De gemeente is aansprakelijk voor de financiële tekorten bij Welstands-zorg Hûs en Hiem. Bekostiging geschiedt via een jaarlijkse bijdrage op begrotingsbasis en rekeningbasis.

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	18	18
Eigen vermogen	2022	455	338
Vreemd vermogen	2022	136	484

Omvang financieel resultaat jaarrekening: Jaarrekening 2022 x € 1000: 109

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam

Programma's: 5 Wenjen en Omjouwing

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De FUMO is bedoeld voor de uitvoering van taken en bevoegdheden ten behoeve van de deelnemers op het gebied van het milieu- en omgevingsrecht in ruime zin in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede taken en bevoegdheden op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.

Het openbaar lichaam heeft de volgende taken:

- basistakenpakket: het ten behoeve van de deelnemers uitvoeren van adviserende, voorbereidende en uitvoerende taken die behoren tot het zogenoemde basistakenpakket, zoals opgenomen in Bijlage 1 van de gemeenschappelijke regeling FUMO 2017.
- aanvullend takenpakket (facultatief): het ten behoeve van de deelnemers uitvoeren van niet tot het basistakenpakket behorende adviserende, voorbereidende en uitvoerende taken op het terrein van het milieu- en omgevingsrecht, voor zover de betreffende deelnemer daartoe een besluit heeft genomen;
- adviserende en voorbereidende taken t.b.v. bezwaarprocedures, administratief beroepsprocedures en rechtsgedingen;
- de adviesing over en voorbereiding van besluiten op grond van de Wet openbaarheid van bestuur;
- het adviseren over en ontwikkelen van strategische en operationele beleidskaders op het terrein van het milieu- en omgevingsrecht;

Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

- het in stand houden van een Milieualarm-nummer.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - Gedeputeerde staten wijzen uit hun midden twee leden aan van het algemeen bestuur.
  - De deelnemers (de colleges van burgemeester en wethouders, het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân) wijzen elk uit hun midden één lid aan van het algemeen bestuur.
  - Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden, de voorzitter inbegrepen, door en uit het algemeen bestuur aan te wijzen, conform artikel 10 van de g.r. Fumo 2017.
- Financieel belang:
  - De kosten van het basispakket wordt toegerekend op basis van het aantal inrichtingen maal een bedrag per type inrichting;
  - De kosten van de overige taken worden toegerekend op basis van de totale inzet van personeel in uren maal een uurtarief.
  - Conform artikel 30 gr. Fumo 2017.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	286	286
Eigen vermogen	2024	1.400	1.400
Vreemd vermogen	2024	1.300	1.300

Omvang financieel resultaat Begroting 2024, x € 1.000: 0

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Dokwurk (Voor 1-8-2021 Leer- werkbedrijf Noardeast-Fryslân)

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam voor Dantumadiel en de gemeente Noardeast-Fryslân

Programma's: 3 Soarch en Wolwêzen en 6 Iepenbiere Romte

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

Het openbaar lichaam behartigt de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van gesubsidieerde arbeid en (arbeid)re-integratie van de doelgroepen die vallen onder de Participatiewet en de Wet Sociale Werkvoorziening (art 3 gem reg). De gemeenschappelijke regeling is aangegaan door de gemeenten Dantumadiel en de voormalige gemeenten Dongeradeel, Ferwerderadiel en Kollumerland c.a. Deze vm. gemeenten zijn opgegaan in de gemeente Noardeast-Fryslân.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - Het algemeen bestuur bestaat uit twee leden per deelnemende gemeente. De gemeenschappelijke regeling is door de colleges van burgemeester en wethouders aangegaan.
  - Het dagelijks bestuur, door en uit het algemeen bestuur gekozen, is zodanig samengesteld dat elke deelnemende gemeente is vertegenwoordigd, waaronder begrepen de voorzitter en een

Dokwurk (Voor 1-8-2021 Leer- werkbedrijf Noardeast-Fryslân)

eventueel lid/eventuele leden buiten de kring van het algemeen bestuur, zoals bedoeld in artikel 14, tweede lid van de Wgr.

- Financieel belang:
  - Iedere deelnemende gemeente verbindt zich in beginsel om de volledige rijksmiddelen (inclusief eventueel bijzondere subsidiecomponenten), voor zover deze zijn bedoeld voor de realisatie van de in artikel 3 van de gemeenschappelijke regeling aan het openbaar lichaam opgedragen taken en de gemeentelijke bijdrage op basis van de begroting, op tijd en onverkort te voldoen aan het openbaar lichaam.
  - De deelnemende gemeenten zullen echter steeds zorg voor dragen dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te voldoen.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	498	498
Eigen vermogen	2024	7.673	7.108
Vreemd vermogen	2024	12.642	12.314

Omvang financieel resultaat begroting 2024, x € 1.000: 0

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Bedrijfsvoering organisatie Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met bedrijfsvoeringsorganisatie

Programma's: 3 Soarch en Wolwêzen

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De gemeenten: Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân en Tytstjerksteradiel en de provincie Fryslân hebben besloten om samen te werken in de regio Noordoost Fryslân op het gebied van het regionale doelgroepenvervoer en openbaar vervoer, dit om de leefbaarheid in de regio Noord Oost Fryslân te behouden. Daarvoor hebben zij besloten de gemeenschappelijke regeling Bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân te treffen (Staatscourant 2017 nr. 16823 dd. 22-3-2017).

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - De deelnemende gemeenten en provincie nemen het in de begroting van het mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân voor hen geraamde bedrag voor hun gemeente respectievelijk provincie op in hun begroting.
  - Opheffing:
    - De regeling wordt opgeheven wanneer de colleges van twee derde van de deelnemers daartoe besluiten.
    - Het liquidatieplan voorziet in de verplichting van het bestuur van de deelnemende gemeenten en provincie tot het bijdragen in de financiële gevolgen van de beëindiging.
- Financieel belang:

Bedrijfsvoering organisatie Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

- Artikel 19 GR Bedrijfsvoeringsorganisatie Mobiliteitsburo NOF Stct. 2017-16823;
- Variabele vervoerskosten op basis van gebruik vertaald in gebruikseenheden;
- Vaste kosten op basis van aantal leerlingen voor regiekosten op het routevervoer en aantal ritten voor de regiekosten van het vraagafhankelijke vervoer;
- Vaste kosten van het mobiliteitsbureau voor de deelnemende gemeenten op basis van het aantal inwoners.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	904	904
Eigen vermogen	2024	0	0
Vreemd vermogen	2024	1002	1062

Omvang financieel resultaat begroting 2024: 0

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Marrekrite

Juridische status: Gemeenschappelijke regeling met openbaar lichaam

Programma's: 4 Wurk, Bedriuw en Rekreaasje

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De Marrekrite behartigt binnen de opgedragen taken de gemeenschappelijke belangen van de colleges, met als doel een evenwichtige en gecoördineerde ontwikkeling van de recreatie in de provincie Fryslân, rekening houdende met de belangen van natuur en landschap.

De Marrekrite heeft als taak ter behartiging van het openbaar belang:

- Het bevorderen van waterrecreatie
- Het bevorderen van landrecreatie
- Advisering en ontwikkeling (water- en landrecreatie)

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:
  - Het colleges van Gedeputeerde staten en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten wijzen elk één lid en tenminste één plaatsvervangend lid aan van het algemeen bestuur. De aanwijzing vindt zo spoedig mogelijk plaats.
  - Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter en vijf andere leden, door en uit het algemeen bestuur aan te wijzen.
- Financieel belang:
  - De geldmiddelen van De Marrekrite worden gevormd door de bijdragen van de colleges en subsidies, schenkingen en overige bijdragen en inkomsten.
  - Voor zover de kosten van De Marrekrite niet worden gedekt door subsidies, schenkingen en overige bijdragen en inkomsten wordt hierin als volgt voorzien: gedeputeerde staten: 45%; colleges van burgemeester en wethouders gezamenlijk: 55%.

Marrekrite

- Het algemeen bestuur stelt de verdeelsleutel vast, op grond waarvan de gezamenlijke bijdrage van de colleges over afzonderlijke gemeenten wordt omgeslagen.
- De nieuwe bijdrageregeling zal vanaf de begroting 2023 van toepassing zijn. De nieuwe parameters zijn:
  - Domein water: Inwoners: 30%; Meters "steigers": 40%; Meters "damwand": 30%
  - Domein land: Inwoners: 30%; Kilometers fietsnetwerk: 40%; Kilometers Wandelnetwerk: 30%
  - Indexatie van 2%.

Financieel belang:

	Jaar	Begroting 1-1 (x € 1.000)	Begroting 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2024	22	22
Eigen vermogen	2024	4.250	4.004
Vreemd vermogen	2024	3.907	3.753

Omvang financieel resultaat begroting 2024, x € 1.000: 9

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Vennootschappen en coöperaties

NV Kabeltelevisie Noordoost Friesland

Juridische status: Naamloze vennootschap

Programma's: Algemeene dekkingsmiddelen, Overhead, Heffing VPB en Onvoorzien

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De aanleg, het beheer, het onderhoud, de instandhouding en de exploitatie van centrale antenne inrichtingen met bijbehorende kabelnetten in de gemeente.

Wijze van belang:

- Bestuurlijk belang:

Stemrecht op grond van aandelen.

- Financieel belang:

De gemeente Dantumadiel bezit 26,5% (2.650 x € 50) van de aandelen in NV Kabeltelevisie Noordoost Friesland, maar is niet aansprakelijk voor de ontstane tekorten. Bij de jaarrekening 2016 is besloten geen dividend uit te keren. De gegevens over de aandelen is gebaseerd op de jaarrekening 2016 en zijn in 2022 (pagina 77 ev jaarrekening 2022) niet gewijzigd.

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	133	133
Eigen vermogen	2022	13.244	12.651
Vreemd vermogen	2022	113.362	117.111

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2022, x € 1.000: -/- 539

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Afvalsturing Friesland (Omrin)			
Juridische status: Naamloze vennootschap			
Programma's: Algemeene dekkingsmiddels, Overhead, Heffing VPB en Onvoorzien			
Openbaar en wijze van belang:			
<u>Openbaar belang:</u> Uitvoeren van de wettelijke taak huishoudelijk en bedrijfsafval <u>te verwerken</u> op basis van contractafspraken met de gemeente. Doelstelling is dit op een doelmatige, milieu hygiënisch verantwoorde manier te doen en preventie en hergebruik van afval actief te bevorderen.			
<u>Wijze van belang:</u>			
<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk belang: Stemrecht op basis van aandelen. De N.V. heeft 3.001 gewone aandelen A met een waarde van € 450 per stuk en 840 gewone aandelen B. Van de 3001 aandelen A zijn er 3.000 aandelen in bezit van de Friese gemeenten. Eén aandeel A is in handen van de GR OLAF en 840 aandelen B zijn in handen van gemeenten buiten Friesland. 			
<ul style="list-style-type: none"> • Financieel belang: De gemeente Dantumadiel is op twee manieren betrokken bij Omrin, als aandeelhouder en als klant/leverancier van afval. Het aandeel staat op de balans met de historische aanschafwaarde van nul. 			
Financieel belang:			
	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	0	0
Eigen vermogen	2022	64.757	70.303
Vreemd vermogen	2022	128.437	119.141
Omvang financieel resultaat jaarrekening 2022, x € 1.000: 7.870			
Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -			

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Juridische status: Naamloze vennootschap			
Programma's: Algemeene dekkingsmiddels, Overhead, Heffing VPB en Onvoorzien			
Openbaar en wijze van belang:			
<u>Openbaar belang:</u> Efficiënt betalingsverkeer van gemeenten.			
<u>Wijze van belang:</u>			
<ul style="list-style-type: none"> • Bestuur belang: Stemrecht op basis van aandelen. 			
<ul style="list-style-type: none"> • Financieel belang: Dantumadiel bezit per 31-12-2022 12.285 aandelen, die een belang van € 27.873. vertegenwoordigen (2,50 per aandeel). 			
Financieel belang:			

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	28	28
Eigen vermogen	2022	5.062.000	4.615.000
Vreemd vermogen	2022	143.995.000	107.459.000

Omvang financieel resultaat jaarrekening, x € 1.000.000: 300

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Stichtingen en verenigingen

Stichting ROOBOL			
Juridische status: Stichting			
Programma's: 2 Mienskip			
Openbaar en wijze van belang:			
<u>Openbaar belang:</u>			
Verzorgen van het openbaar basisonderwijs zoals beschreven in artikel 46 van de Wet op het Primair Onderwijs in de gemeenten Noardeast-Fryslân, Dantumadiel en Achtkarspelen. In 2019 zijn de statuten aangepast in verband met de wettelijke mogelijkheid tot het realiseren van een samenwerkingschool voor het openbaar en bijzonder onderwijs.			
<u>Wijze van belang:</u>			
<ul style="list-style-type: none"> • Bestuur belang: Deelnemers in de stichting zijn o.a.: de gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân (voormalig Dongeradeel en voormalig Kollumerland c.a.) en zijn omschreven als gemeenteraad in de statuten. Deze gemeenten hebben een belangrijke toezichthoudende functie. <ul style="list-style-type: none"> ◦ Op grond van art 6 lid 8 van de statuten heeft het dagelijks bestuur de toestemming nodig van de gemeenteraden voor: het wijzigen van de statuten, het ontbinden van de stichting, het opheffen van de school. ◦ Daarnaast heeft de gemeenteraad de bevoegdheden: benoemen, schorsen en ontslaan van de leden van de raad van toezicht; de ontbinding van de stichting ingeval van handelen in strijd met de wet en/of ernstige taakverwaarlozing (artikel 24 statuten) • Financieel belang: <ul style="list-style-type: none"> ◦ Artikel 24 lid 3 statuten: Ingeval van ernstige taakverwaarlozing door het bestuur of het functioneren van het bestuur in strijd met de Wpo is de gemeenteraad bevoegd zelf te voorzien in het bestuur van de openbare scholen en zonodig de stichting te ontbinden. ◦ In het reglement van de raad van toezicht wordt de relatie tussen raad en gemeenteraad uitgewerkt onder goedkeuring van de gemeenteraad. (art 24 lid 4 statuten) ◦ De raad van toezicht legt jaarlijks (binnen 6 mnd. na het boekjaar) verantwoording af over de uitvoering van taken/ bevoegdheden in het jaarverslag van de stichting en stelt dit beschikbaar aan o.a.: de gemeenteraad. (art 12 lid 5 statuten) 			
<u>Financieel belang:</u>			
	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)

Stichting ROOBOL

Financieel belang	2021	p.m.	p.m.
Eigen vermogen	2021	5.726	5.962
Vreemd vermogen	2021	2.534	2.690

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2021, € 1.000 : 235

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Vereniging van Friese Gemeenten (VFG)

Juridische status: Vereniging

Programma's: 1 Ynwenner en Bestjoer

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De VFG behartigt de belangen voor alle Friese gemeenten, totaal 24.

Wijze van belang:

- Bestuur belang:
Lidmaatschap van de vereniging met stemrecht.
- Financieel belang:
  - De leden betalen contributie
  - De gemeente Dantumadiel € 9K

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	9	9
Eigen vermogen	2022	p.m.	p.m.
Vreemd vermogen	2022	p.m.	p.m.

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2022: geen gegevens

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

Juridische status: Vereniging

Programma's: 1 Ynwenner en Bestjoer

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De VNG behartigt de belangen voor alle Nederlandse gemeenten.

Wijze van belang:

- Bestuur belang:
Lidmaatschap van de vereniging met stemrecht, conform de statuten.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

- Financieel belang:
Conform de statuten betalen de leden contributie.
De contributie voor 2022 betreft: € 59.000

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2022	59	59
Eigen vermogen	2022	63.912	51.704
Vreemd vermogen	2022	115.952	112.794

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2022, x € 1.000: -/- 4.219

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar: -

Stichting IJswegencentrale Oostergo

Juridische status: Stichting

Programma's: 4 Wurk, Bedriuw en Rekreaasje

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

De gemeente Dantumadiel, en de gemeente Noardeast-Fryslân. en Leeuwarderadeel hebben een IJswegencentrale opgericht met als doel het organiseren van schaatstochten in de regio bij voldoende ijsdikte.

Wijze van belang:

- Bestuur belang:

De burgemeester van Noardeast-Fryslân is voorzitter van het dagelijks bestuur.

- Financieel belang:

De gemeenten Dantumadiel, de gemeente Noardeast-Fryslân en Leeuwarderadeel geven een bijdrage van 0,045 per inwoner.

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2021	0,9	0,9
Eigen vermogen	2021	71	73
Vreemd vermogen	2021	0	0

Omvang financieel resultaat jaarrekening 2021, x € 1.000: 3

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar: -

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A

Juridische status: Vereniging

Programma's: 6 Iepenbiere Romte

Openbaar en wijze van belang:

Openbaar belang:

Het inkopen van energie (Energie-Diensten) ten behoeve van de deelnemende gemeenten in Fryslân en datgene wat daarmee verband houdt. Het beheer en onderhoud van openbare verlichting (OVL-diensten) en van laadinfrastructuur voor elektrische vervoersmiddelen (Laadinfra-Diensten) ten behoeve van de deelnemende gemeenten in Fryslân. (Artikel 2 Statuten)

Wijze van belang:

- Bestuur belang:

De gemeente Dantumadiel is een gewoon lid van deze vereniging en heeft stemrecht.

De gemeente heeft de plicht om de diensten van de coöperatie af te nemen. Hiervoor moet een overeenkomst worden afgesloten.

- Financieel belang:

De leden van de coöperatie delen in de winst en het verlies van de coöperatie naar rato van de door hen in het betreffende boekjaar afgenomen OVL-Diensten, Energie-Diensten en Laadinfra-Diensten. Deze toekenning heeft plaats bij op door de raad van commissarissen goedgekeurd voorstel van de directie genomen besluit van de algemene ledenvergadering. (Artikel 20 Statuten)

Financieel belang:

	Jaar	Jaarrekening 1-1 (x € 1.000)	Jaarrekening 31-12 (x € 1.000)
Financieel belang	2021	p.m.	p.m.
Eigen vermogen	2021	445	426
Vreemd vermogen	2021	53	103

Omvang financieel resultaat jaarrekening: x € 1.000: -19

Risico's (kwantificeerbaar of niet-kwantificeerbaar): -

Overige verbonden partijen

Geen

Paragraaf grondbeleid

In 2022 heeft de woningmarkt mede door de oplopende hypotheek(rente) en de economische onzekerheid een kantelpunt bereikt. De vraag naar nieuwbouwwoningen blijft echter hoog. (Outlook grondexploitaties 2023,2022).

Nota Grondbeleid 2024-2027

In 2023 is de Nota Grondbeleid 2024-2027 door de raad vastgesteld. In de Nota Grondbeleid 2024-2027 zijn de hoofdlijnen van het te voeren grondbeleid vastgelegd. Tevens worden onderstaande doelen nagestreefd:

- Het te voeren grondbeleid aanpassen aan de actuele wet- en regelgeving.
- De raad kaders voor het te voeren grondbeleid vast laten stellen.
- De uitvoeringsplannen baseren op het vastgestelde grondbeleid.
- Het creëren van duidelijkheid over grondverwerving en de uitgifte van gronden.
- Het bieden van inzicht in de wijze waarop grondprijzen tot stand komen.

Het grondbeleid heeft betrekking op de wijze waarop de gemeente haar instrumenten van grondbeleid zo optimaal mogelijk kan inzetten om de beleidsdoelstellingen binnen de gemeentelijke programma's te verwezenlijken.

Grondexploitatiecomplexen

Aan het begin van het boekjaar waren de complexen Jagerswei II te Broeksterwâld, Jagerswei III te Broeksterwâld, De Westereen East te De Westereen, Oostersingel te De Westereen, De Bosk te Feanwâlden en Adolarstrijtte te Walterswâld in exploitatie. Aan het einde van het boekjaar zullen de complexen Jagerswei II te Broeksterwâld en Oostersingel te De Westereen worden afgesloten.

In *Tabel 1. Totaaloverzicht grondexploitatiecomplexen.* is het verloop van de boekwaarde gedurende het boekjaar, de totale winstneming en de balanswaarde aan het einde van het boekjaar na actualisatie per grondexploitatiecomplex gespecificeerd. De boekwaarde van de grondexploitatiecomplexen betreft het saldo van de gerealiseerde kosten en de gerealiseerde opbrengsten.

Het te verwachten resultaat van de grondexploitatiecomplexen tezamen bedraagt op basis van de eindwaarde na actualisatie € 1.586.574. Er is geen verliesvoorziening met betrekking tot de grondexploitatiecomplexen gevormd.

Tabel 1. Totaaloverzicht grondexploitatiecomplexen.

Grondexploitatie (bedragen x €)	Afsluiting	Boekwaarde 01-01-2024	Boekwaarde 31-12-2024	Totale winstneming	Balanswaarde 31-12-2024
Jagerswei II, Broeksterwâld	31-12-2024	-322.408	-133.770	133.770	0
Jagerswei III, Broeksterwâld	31-12-2026	191.823	-92.988	44.852	-48.136
De Westereen East, De Westereen	31-12-2025	-511.843	-1.072.824	612.827	-459.997
Oostersingel, De Westereen	31-12-2024	19.814	-28.400	28.400	0
De Bosk, Feanwâlden	31-12-2030	846.656	1.211.879	192.329	1.404.208
Adolarstijtte, Walterswâld	31-12-2026	224.738	67.464	29.672	97.136
Totaal		448.779	-48.638	1.041.849	993.211

Winstneming grondexploitatiecomplexen

Op grond van Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient de gemeente bij grondexploitatiecomplexen tussentijds winst te nemen conform de Percentage of Completion-methode. Het uitgangspunt van de Percentage of Completion-methode is de tot en met het huidige boekjaar gerealiseerde kosten en opbrengsten, ten opzichte van de totale kosten en opbrengsten. In *Tabel 2. Winstneming.* is de totale winstneming op basis van de Percentage of Completion-methode na actualisatie per grondexploitatiecomplex gespecificeerd.

Tabel 2. Winstneming.

Grondexploitatie (bedragen x €)	Eindresultaat	PoC-percentage	Totale winstneming
Jagerswei II, Broeksterwâld	133.770	100%	133.770
Jagerswei III, Broeksterwâld	105.284	43%	44.852
De Westereen East, De Westereen	810.942	76%	612.827
Oostersingel, De Westereen	28.400	100%	28.400
De Bosk, Feanwâlden	411.919	47%	192.329
Adolarstijtte, Wlterwâld	96.260	31%	29.672
Totaal	1.586.574		1.041.849

In *Tabel 3. Specificatie winstneming.* is de winstneming op basis van de Percentage of Completion-methode na actualisatie per boekjaar en grondexploitatiecomplex gespecificeerd.

Tabel 3. Specificatie winstneming.

Grondexploitatie (bedragen x €)	Totale winstneming	2017-2020	2021	2022	2023	2024
Jagerswei II, Broeksterwâld	133.770	48.349	15.458	-521	3.573	66.910
Jagerswei III, Broeksterwâld	44.852	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	8.534	36.318
De Westereen East, De Westereen	612.827	139.887	127.394	57.032	168.887	119.626
Oostersingel, De Westereen	28.400	27.166	-658	-4.636	1.150	5.377
De Bosk, Feanwâlden	192.329	104.478	45.486	5.040	20.330	16.994
Adolarstijtte, Wlterwâld	29.672	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	7.898	21.774
Totaal	1.041.849	319.880	187.681	56.916	210.372	267.000

De totale winstneming van de grondexploitatiecomplexen tezamen bedraagt na actualisatie € 1.041.849. In de voorgaande boekjaren is een tussentijdse winst ten bedrage van € 774.849 genomen. Aan het einde van het boekjaar is een tussentijdse winst ten bedrage van € 267.000 genomen.

Nog te realiseren kosten en opbrengsten

In *Tabel 4. Specificatie nog te realiseren kosten en opbrengsten.* zijn de nog te realiseren kosten en opbrengsten per 31-12-2024 per grondexploitatiecomplex gespecificeerd.

De boekwaarde van de grondexploitatiecomplexen betreft het saldo van de gerealiseerde kosten en de gerealiseerde opbrengsten tot en met 31-12-2024. De nog te realiseren kosten zorgen voor een verhoging van de boekwaarde en de nog te realiseren opbrengsten zorgen voor een verlaging van de boekwaarde. De boekwaarde per 31-12-2024 vermeerderd met de nog te realiseren kosten en verminderd met de nog te realiseren opbrengsten resulteert in het eindresultaat.

Tabel 4. Specificatie nog te realiseren kosten en opbrengsten.

Grondexploitatie (bedragen x €)	Boekwaarde 31- 12-2024	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Eindresultaat
Jagerswei II, Broeksterwâld	-133.770	0	0	133.770
Jagerswei III, Broeksterwâld	-92.988	164.048	176.343	105.284
De Westereen East, De Westereen	-1.072.824	261.881	0	810.942
Oostersingel, De Westereen	-28.400	0	0	28.400
De Bosk, Feanwâlden	1.211.879	750.405	2.374.203	411.919
Adolarstjitte, Wlterswâld	67.464	170.863	334.586	96.260
Totaal	-48.638	1.347.196	2.885.133	1.586.574

Risico's

Er is geen bestemmingsreserve voor de mogelijke risico's gevormd. Jaarlijks worden de mogelijke risico's geïntariseerd en gekwalificeerd. Het betreft onder andere het risico van kostenstijging en rentestijging. Tevens is het mogelijk om specifieke risico's aan specifieke grondexploitatiecomplexen toe te kennen. Op basis van de inventarisatie en kwalificatie van de mogelijke risico's wordt een bedrag ten laste van de algemene reserve gereserveerd. In *paragraaf Weerstandsvormogen* zal nader worden ingegaan op de inventarisatie en kwalificatie van mogelijke risico's.

Paragraaf openbaarheid

De Wet Open Overheid (Woo) is ingegaan op 1 mei 2022 en legt aan bestuursorganen een aantal verplichtingen op. Eén van deze verplichtingen betreft het geven van een impuls aan openbaarheid. De wet vereist dat in begroting en jaarrekening wordt aangegeven hoe rekening wordt gehouden met de bepalingen uit de Woo. In de begroting 2023 is voor het eerst een openbaarheidsparagraaf opgenomen. De jaarrekening 2022 is de eerste jaarrekening met een openbaarheidsparagraaf.

De Wet Open Overheid kent een viertal belangrijke aspecten:

1. De verplichting voor ieder bestuursorgaan om een Woo contactfunctionaris aan te wijzen.
2. Verplichtingen gericht op passieve openbaarmaking.
3. Verplichtingen gericht op actieve openbaarmaking.
4. Het op orde brengen van de (digitale) informatiehuishouding.

Woo contactfunctionaris

Per 1 mei 2022 zijn er Woo contactpersonen. Zij beantwoorden vragen van burgers over de beschikbaarheid van publieke informatie. De contactpersonen zijn onderdeel van het cluster Publyk. Op deze wijze hebben we voldaan aan de wettelijke verplichting. Bovendien hebben we gedurende 2022 de rol en positie binnen de organisatie vorm kunnen geven en is in deze periode gezocht naar een definitieve oplossing. In november 2022 is het sollicitatieproces voor een definitieve invulling van deze rol succesvol afgerond.

Passieve openbaarmaking

De Wet Open Overheid is de opvolger van de Wet Openbaarheid van Bestuur (Wob). De Woo kent op dit gebied de nodige veranderingen ten opzichte van de Wob, onder meer is de toegestane doorlooptijd voor het beantwoorden van Woo-verzoeken aangepast. Deze aanpassingen zijn in 2022 doorgevoerd in onze processen.

Actieve openbaarmaking

De Woo stelt de verplichting om elf benoemde informatiecategorieën actief te publiceren. Deze verplichting is in 2022 nog niet ingegaan. De wet zegt hierover dat voor het publiceren een landelijk platform (het Platform Open Overheids Informatie - PLOOI) gebruikt dient te worden.

Het adviescollege ICT-toetsing (AcICT) heeft een advies uitgebracht over het Platform Open Overheidsinformatie. Het AcICT adviseert om de huidige ontwikkeling van het Platform stop te zetten en een simpeler variant te maken die sneller te realiseren is. Op 23 december 2022 heeft minister Hanke Bruins Slot (BZK) een brief gestuurd aan de Tweede Kamer waarin zij aangeeft dit advies over te nemen. Ongewijzigd is dat overheidsorganisaties wordt aangeraden om door te gaan met voorbereidingen en zelf te publiceren via de eigen website.

Informatiehuishouding op orde

Binnen de huidige (samenwerkings)organisatie is een impactanalyse uitgevoerd. Onderdeel van de impactanalyse is het vaststellen van het ambitieniveau voor de gemeente Dantumadiel. Dit is vastgesteld op ambitieniveau 3 met een doorgroei naar ambitieniveau 2. Ambitieniveau 3 is openbaar maken wat wettelijk verplicht is en datgene wat toegevoegde waarde biedt. Ambitieniveau 2 is alles actief openbaar maken, tenzij er wettelijke uitzonderingsgronden van toepassing zijn.

De wet vraagt een cultuurverandering van onze organisatie rondom de omgang met informatie. Daarom wordt in 2023 ingezet op het bewustwordingstraject. Er zijn informatiebijeenkomsten gehouden om medewerkers bewust te maken van de komst van de Wet open overheid. Hierin wordt ook het bestuur meegenomen.

Financiële begroting

Geprognostiseerde balans per 31 december

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 31-12-2022	Begroting 31-12-2023	Begroting 31-12-2024	Begroting 31-12-2025	Begroting 31-12-2026	Begroting 31-12-2027
Activa						
Vaste activa						
(Im)materiële vaste activa	41.877	50.678	71.997	71.425	71.665	70.031
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	100	100	100	100	100	100
Financiële vaste activa: Leningen	1.372	1.276	1.276	1.276	1.276	1.276
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	28	28	28	28	28	28
Totaal vaste activa	43.377	52.082	73.401	72.829	73.069	71.435
Viottende activa						
Voorraden	521	521	521	521	521	521
Uitzettingen met looptijd < 1 jaar	17.349	4.717	0	0	0	0
Liquide middelen	460	460	460	460	460	460
Overlopende activa	1.739	1.739	1.739	1.739	1.739	1.739
Totaal viottende activa	20.069	7.437	2.720	2.720	2.720	2.720
Balanstotaal activa	63.446	59.519	76.121	75.549	75.789	74.155
Passiva						
Vaste passiva						
Eigen vermogen	12.181	14.189	12.515	14.717	17.325	17.880
Rekeningresultaat	7.039	2.330	3.846	3.842	418	110
Voorzieningen	8.638	8.796	8.539	7.869	7.406	6.784
Vaste schulden rentetypische looptijd > 1 jaar	28.533	27.149	44.166	42.066	43.585	42.326
Totaal vaste passiva	56.391	52.464	69.066	68.494	68.734	67.100
Viottende passiva						
Netto viottende schulden looptijd < 1 jaar	1.558	1.558	1.558	1.558	1.558	1.558
Overlopende passiva	5.497	5.497	5.497	5.497	5.497	5.497
Totaal viottende passiva	7.055	7.055	7.055	7.055	7.055	7.055
Balanstotaal passiva	63.446	59.519	76.121	75.549	75.789	74.155

De meerjarenbegroting 2024 - 2027

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Baten						
1: Ynwenner en Bestjoer	423	251	332	332	332	332
2: Mienskip	540	176	340	334	294	166
3: Soarch en Wolwêzen	11.774	12.691	9.012	8.913	8.810	8.473
4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	637	35	47	47	47	47
5: Wenjen en Omjouwing	3.953	3.113	3.382	2.986	2.626	2.625
6: Iepenbiere Romte	3.109	2.058	2.229	2.312	2.316	2.326
Algemeine dekkingsmiddels	46.644	46.429	50.741	51.937	48.507	48.326
Overhead	41	19	289	289	289	289
Heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	67.121	64.771	66.373	67.150	63.221	62.585

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten						
1: Ynwenner en Bestjoer	-3.318	-5.740	-4.692	-4.701	-4.700	-4.697
2: Mienskip	-3.164	-3.692	-3.832	-3.251	-3.200	-2.981
3: Soarch en Wolwêzen	-33.173	-35.793	-32.130	-31.838	-31.629	-31.270
4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	-1.108	-546	-676	-485	-460	-429
5: Wenjen en Omjouwing	-4.516	-4.243	-4.282	-3.876	-3.516	-3.514
6: Iepenbiere Romte	-6.933	-7.697	-7.640	-8.272	-8.370	-8.383
Algemeine dekkingsmiddels	-1.816	-1.151	-593	-581	-562	-541
Overhead	-7.200	-8.610	-12.676	-12.087	-11.738	-10.659
Heffing VPB	-7	0	-12	-12	-12	-12
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	-61.237	-67.472	-66.533	-65.104	-64.188	-62.488

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Geraamde saldo van baten en lasten per programma						
1: Ynwenner en Bestjoer	-2.896	-5.490	-4.359	-4.368	-4.368	-4.365
2: Mienskip	-2.625	-3.516	-3.493	-2.917	-2.906	-2.815
3: Soarch en Wolwêzen	-21.399	-23.102	-23.118	-22.925	-22.819	-22.798
4: Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	-471	-511	-629	-438	-413	-382
5: Wenjen en Omjouwing	-563	-1.130	-900	-890	-890	-888
6: Iepenbiere Romte	-3.824	-5.639	-5.411	-5.960	-6.054	-6.058
Algemeine dekkingsmiddels	44.828	45.278	50.148	51.355	47.944	47.784
Overhead	-7.159	-8.591	-12.387	-11.797	-11.449	-10.370
Heffing VPB	-7	0	-12	-12	-12	-12
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	5.884	-2.700	-160	2.046	-967	97
Toevoegingen & onttrekkingen aan reserves						
Toevoegingen aan reserves	-2.838	-771	-563	-418	-418	-418
Onttrekkingen aan reserves	3.992	5.802	4.567	2.212	1.802	430
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.154	5.031	4.004	1.794	1.384	12
Geraamde resultaat	7.039	2.330	3.845	3.840	417	109
Saldo incidentele baten en lasten			-329	-435	-439	-468
Structureel resultaat			3.516	3.405	-22	-359

De overzichten van baten en lasten per programma, zijn onder de Programmabegroting per programma opgenomen.

Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Dantumadiel,

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 3 oktober 2023

gelet op het bepaalde in artikel 190 en 191 van de Gemeentewet

Besluit:

1. De begroting 2024 vast te stellen.

Aldus besloten door de raad van de gemeente Dantumadiel in zijn openbare vergadering d.d. 7 november 2023.

De raad voornoemd,
de griffier,

de voorzitter,

M. Jonker

N.L. Agricola